

Cena 1'50 din

Edinost

Uredništvo in uprava: Maribor, Kopališka ul. 6 - Tel. 25-67 - Izhaja vrake soboto
Velja letno 36 din, polletno 18 din, četrtletno 9 din, za inozemstvo letno 50 din
Rekopisi se ne vračajo - Pošt. čk. rač. 11.787 Mariborske tiskarne d. d. Maribor
Oglaš po cenzuri

Ljudi in kralje je treba pre-
sojati v najodločnejših tre-
nutkih življenja. Po pravici
smatrajo pogum kot najime-
nitejšo človeško lastnost, kaj-
ti to je lastnost, ki je jamstvo
za vse druge.

Winston S. Churchill.

Obdržite! Nič nazaj!

Kakor smo že napovedali, pošljemo na ogled prvih 5 zaporednih števil iz novega leta 1939. — drugo številko s polnožnico — novim naslovnikom z večine področij Slovenije. Drugim jih pošljemo pozneje. Teh števil ni treba vračati. Nadaljnje številke bomo pošiljali tistim, ki bodo dotlej tednik naročili — zadostuje dopisnica — ali nazvali vsaj del, to je najmanj za 3 mesece din 9' — naročnine. Ne zavržite nobene položnice! »Edinost« naj gre iz rok v roke med prijatelje! Cenjene naročnike prosimo za sodelovanje. Zima je pravi čas za to.

Uprava »EDINOST«
Maribor, Kopališka ulica 6.

„Pokristjanite se!“

Tako kličejo, ukazujejo in pretijo mladi katoliški navdušenci, ki se ne strinjajo s preveliko razliko med dejanji in nauki, ki hočejo ven iz okorelega formalizma, ven iz pobeljenih grobov do prave krščanske mladostne borbenosti za pravo jedro krščanstva. Ponižnost in skromnost, predvsem pa usmiljenje in resnicoljubnost so jim lastnosti, ki pri njih borbenosti marsikdaj stopajo nekoliko v ozadje. Da so pri tem hudo neučakani in nepotprežljivi, kdo bi jim to preveč zameril — kdo bi jim pri njihovi vročernosti sploh kaj zameril, tako modrujejo starejši in pustijo, da delajo, kar se jim ljubi, saj so danes prilike take, da se da s silo marsikaj doseči, kar so skušali prvi kristjani doseči zgolj s potrpežljivostjo in krotko besedo ter z dobrim vzgledom. Časi se pač izpreminjajo...

In ti mladi borbeni katoličani nočejo čakati šele na sodni dan, ko pridejo ovčaki na desno, kostruni pa na levo stran, ampak so že sedaj potegnili ostro črto v slovenski dolini Jozafat: sami so se seveda postavili na desno stran. A ne leveda postavili na levo stran. Ne tisti, ki ima povsod Boga na koncu jezika in ga po nemarnem imenuje kakor vaški fantje svoj »aufbiß«, ampak tisti, ki izpolnjujejo postavbo, bo videl nebeško kraljestvo. Toda vsi ti starejši ljudje danes ne pridejo več do besede. Danes je treba kulturnega boja, kravilo mladit, in oni se ga prav nič ne bojujejo.

Da smo Slovenci premajhen narod, ki bi mogel odločiti kulturni boj, to jim ni prav nič mar. Kaj zato, če bodo rešili to vprašanje drugi večji narodi in bo prišla rešitev k nam sama od sebe, če se je še tako otrepano! Glavno je, da pokažejo ti mladi fantje svojo korajžo in morajo tudi svojo moč. Da pokažejo, da jim kakor za časa Mahničeve narodnosti, kultura in kar je še takih vprašanj, ni ne le drugotnega, ampak sploh brez pomena.

In vendar bi bilo zgrešeno primerjati današnjo »mlado« katoliško generacijo z dobo in generacijo, ki jo je vodil škof Mahnič. Mislim, da bi s tem delali Mahnič veliko krivico. Kajti Mahnič je bil resnično filozofsko razgledan in globoko veren človek. Udeleževanje te generacije s svojimi — rekel bi skoro — nasilnimi, mi bojnimi metodami, s svojim orožjem, ki ni vedno povsem čisto, jih postavlja daleč pod Mahničovo resnično versko vnetje. Danes pa zadevamo na take pojave, da moramo čisto dvomiti v verski čut tistih »glasnih« katoličanov.

Po navadi se smatra, da je pojav mlade borbeno generacije v zgodovini znak nečesa svežega očiščujočega. Literarne in kulturne borbe so tudi med Slovenci pri-

Preužitek

je najbolji grenak kruh na svetu,
to vedo vsi, posebno na deželi

Vsak družabni sloj ima v svojih navadah in načinu življenja svoje temne in svetle strani. Ene so bolj vidne, druge manj, vendar se opaža dandanes med kmetiskim prebivalstvom, ki preživlja danes svojo najtežjo krizo, da se množijo tožbe, prepri, pretepi in celo neredko umori, čigar vzroki so zelo pogosto — preužitek in preužitkarji. Preužitek kot tak je bil mogoče zelo dobro zasnovana ustanova, ki naj preskrbi starim ljudem na domačem posestvu mirno in udobno starost. Vendar so okoliščine, pod katerimi živijo danes preužitkarji, pogosto naravnost neverjetne.

Dokler so otroci še mladi in delajo na očetovem posestvu pod njegovim vodstvom, se pri količkah velikih posestvih da živeti, vsaj toliko je vsega pri hiši, da nikomur ni treba stradati, a za obleko in druge potrebščine, potrebne za vsakdanje življenje, gre že bolj trda. Oče — kmet — drži vsak dinar trdo v žepu, mora z muko nabirati denar za davke, a pri hiši so vedno kakšni stroški in je treba nekaj denarja imeti vedno pri roki. Zato ni nič novega, ako čitamo, da sinovi kradejo doma deteljo, žito in druge pridelke, da dobijo par dinarjev, da imajo za tobak in vino vsako nedeljo. Hišni gospodarji so v tem oziru bolj ali manj trdi in ne dajo izpod rok niti dinarja.

Starši pridejo v leta, oslabijo, sinovi se poženijo. Sedaj ni več miru pri hiši. Tako dolgo silijo v očeta, dokler se ne odloči, da preda enemu izmed sinov svoje posestvo, drugi se za svoje izplačilo vknjižijo na posestvo, a sebi izgovorita starša — preužitek. Pogodbo naredijo pri kakem advokatu ali notarju in v njej si popolnoma točno dajo zapisati, kaj so jima dolžni dati, kje smeta stanovati in sploh popolnoma točno določiti vse pravice. Človek, ki čita tako pogodbo in nima s temi zadevami posla, se smehlja in čudi, kake določbe so vnešene v pogodbo. Vpiše se vsaka rjuha, ki jo morajo dobiti, hrana je popolnoma točno določena, soba, kjer bosta prebivala, prost vhod in izhod v hišo itd. Kako je sploh mogoče, da je kaj takega potrebno, si misli tak

človek. In vendar se še vse premalo točno določi preužitnina, kajti pred sodiščem prihajajo na dan stvari, ki jim skoro ni mogoče verjeti. Prva leta še nekam gre, ali čim dalje, tem slabše ravna s preužitkarjem pri hiši. Ne dovoljujejo mu več, da si ureže kruha, kadar hoče, gonijo ga iz ostalih sob vedno v izgovorjeno, začnejo se obregovati, če stoji pred hišo, češ, da je napoti. Dajejo mu najslabšo hrano, mesto nove obleke, mu dajo svojo staro ali sploh ničesar in kar je končno najslabše, začnejo te onemogle starše mučiti in neredko tudi pretepati. Zapirajo jih v sobe ali celo v hleve, da po več dni sploh ne vidijo sonca in naša sodna kronika nam lahko dokaže, da niso redki slučaj, ko te onemogle ljudi zastrupijo ali pa jim na drug način pomagajo na drugi svet, samo da se jih iznebijo.

Ko čitamo take in slične slučaje, se nehoti vprašamo, kako je to mogoče? — Kje je tolikokrat baš z vaše prične oznanjena krščanska ljubezen, kje ljubezen in spoštovanje do staršev? Bilo kakor bilo, naj bodo vzroki ti ali oni, vsako tako postopanje je vsega obsojanja vredno, ker kaže do gotove mere res zelo nizko stopnjo srčne kulture. Žalostno je, ko morate dan na dan gledati na sodiščih stare ljudi, upadlih lic, popolnoma izmoznane, oblečene v cape, ki naj bi bile obleke, kako pridejo, vlačijo iz strganjih žepov kako mastno kuverto, iz katere privlečejo že komaj čitljivo notarsko pogodbo in jočejo in tarnajo, naj se jim pomaga. Pri tem pa prav pogosto prosijo, da bi naredili tako, da jih radi njihove poti na sodišče sin ne bi — pretepel, češ da mu je že pogosto s tem grozil. — Nehote se moramo vprašati, kje so vzroki, da se tako ravna s preužitkarji?

Odgovor je treba iskati predvsem in skoro izključno v tem, da mora sedaj posestvo, ki je pred predačo enemu izmed otrok, moralo rediti eno samo družino, rediti dvoje ali po navadi še več družin. Bratje in sestre pritiskajo na izplačilo svojega deleža, grozijo s tožbami, hodijo ob vsaki priliki v hišo ter na vse mogoče načine skušajo čim prej priti do svojega

denarja. Drugega je še nekam vsega pri hiši, kar je za življenje potrebno, a denarja, tega navadno ni. In vsote, ki jih mora na posestvu ostali sin izplačati, gredo prav pogosto v težke tisočake. Kje naj jih pri današnjih cenah pridelkom dobi posestnik, ko komaj s težavo zbere denar za davke? Preužitkarji si navadno izgovorijo na leto po en par čevljev, po eno obleko in kakšne manjše zneske, da imajo za tobak in manjše potrebe. Za vse to je treba imeti denar, a denarja pri hiši ni. Najprej z lepa skušajo zadovoljiti preužitkarje, češ naj počakajo, ker pa živijo v hiši z njimi in jih ti bolj pogosto opominjajo in terjajo vsote, jim postajajo nadležni in si ne želijo drugega, kakor da se jih znebijo. Da pride tudi pogosto do dejanskih obračunavanj, to je jasno.

Poleg materialnih vzrokov je treba iskati te tudi v povojni posurovelosti in brezobzirnosti ljudi med seboj, čeprav je to tem bolj žalostno, ker se godi v družini. Redki so oni preužitkarji, ki svojo starost v slogi in mirnem sožitju preživijo na nekdanjem svojem posestvu.

Preužitkarji kruh je najbolj grenak kruh na svetu. To vedo vsi, posebno ljudje na deželi, kjer imajo dnevno priliko opazovati take slučaje, a ko pridejo v leta, kljub vsemu naredijo isto, kakor ostali in se jim nič boljše ne godi kakor njim. Ker pa je že to preužitkarstvo prišlo nekako v običaj in so redki primeri, da sam gospodar vodi do smrti posestvo, bi bilo potrebno, da se temu zlu nekako odpomore. Sodišče in orožniki bodo tu le malo mogli pomagati, pač pa imajo hvalježno polje dela predvsem cerkev in učitelstvo, ki bi morali ljudi že od mladosti nog tako vzgojiti, da bi spoštovali starše, tako, da bi se staršem na domačem posestvu bolje godilo brez pogodb kakor danes s pogodbami in z večno pretinjo, da si bodo pomagali s sodnikom in orožniki. Dvigniti je treba srčno kulturo, kajti predvsem pomanjkanje srčne kulture je vzrok takim postopanjem; z njo bodo polagoma popolnoma izginili tudi taki žalostni pojavi med našim ljudstvom. Eko.

V obmejne vasi slovensko knjigo!

Kljub temu, da nekateri napovedujejo padec oziroma zaton knjižne umetnosti in ljudsko desinteresanost za njo, potreba po knjigi slej ko prej obstaja in v današnjih časih ponekod celo narašča (postavim, pri malem narodu, navezanem na samega sebe). Zakaj, kdo more biti takozvanemu malemu človeku ali celo izobražencu v teh toliko kantrastov in nesoglasij vsebujočih dneh zanesljivejši soglasjevalc ali tolažnik kot lepa, visoko kvalitetna knjiga? Živa, preprečujoča in neizkrivljena umetniškova izpoved ali opisanje velikih in malih življenj brez moličenja je še vedno duhovna hrana tolikih in tolikih ljudi, ljudstev in narodov.

Slovenci take duhovne hrane vsled izpostavljenosti vsem križajočim se evropskim »vetrovom« še posebej potrebujemo. Krvavo, kot bi rekli, in še bolj pa te potrebujejo na naših državnih mejah izpostavljeni slovenski ljudje, slovenski obmejni živelj — kmetje, delavci in podobno. Koliko je še teh ljudi, n. pr. vzdolž vse prekmurske meje, Slovenskih gorc in še kje drugje. Ze res, ustanavljale so se potujoče knjižnice, bile akcije za izposo-

janje knjig našemu podeželju, ali vsega tega niso bili deležni — v dovoljni meri — obmejni kraji, ki so teh stvari najbolj potrebni. In vkljub temu, da se je tu in tam kdo pozanimal za revne, ob meji živeli šolarje in jim poleg nekaj hranil poslal še kako knjigo — tovrstnih del je še vse premalo. Vprašanje je, ali ne bi moge naše založbe, recimo mladinske, z veliko nakladdo, poslati na leto nekaj knjižnih zbirk in svojih izdanih med šolarje v obmejnih predelih. Pa tudi druge založbe! Ali ne bi moge vnesti v svoj proračun neko določeno vsoto za odpomoč pisane slovenske besede potrebni mladini na naših mejah? Seveda, nekaj bi bilo treba pri tem žrtvovati vkljub težkim prilikam — drugi narodi ne žrtvujejo samo nekaj, temveč naravnost ogromno in mnogo. Mladino, ki je pravzaprav kvas narodovega življenja, bi bilo treba v teh predelih najprej razgibati; pa tudi odraslim bi bilo treba nuditi slovenske knjige, morda najprej strokovne, šele potem leposlovne, zato bi se naj zavzeli in stvar proučili slovenski kulturni delavci in strokovnjaki.

Skraini čas je, da bi nam potreba po

slovenski knjigi v obmejnih krajih, poleg prvinskih življenjskih potrebščin, enkrat živo vstala pred očmi. To ni samo zadeva kulturne ravni našega naroda, temveč v veliki meri bolj naše narodne zavednosti, ki jo na teh postojankah krha — tujec in njegova propaganda.

Nepotvorjena, pisana beseda tudi navezuje in združuje! IŠ.

Razne vesti

* Ostro streljanje topov bo 6. in 7. februarja na Pohorju med Radvanjem, Razvanjem, Betnavo in Sv. Bolfenkom. Prebivalstvo se opozarja da dopoldne do 13. ure ta dva dneva ne hodi v bližini, ker je zelo nevarno. Nevarna mesta bodo zastražena in označena z rdečimi zastavicami. Kdor najde granato ali vžigalnik, ki ni eksplodiral, naj stvar pusti pri miru in se je ne dotakne, ker se lahko razpoči, obvesti pa naj o najdbi najbližnjo orožniško postajo ali občinski urad.

* Za tobak in cigaretni papir so lani izdali Mariborčani nekaj nad 26 milijonov dinarjev, Celjani pa 13 milijonov. V Mariboru so popuščili za več kot 2, v Celju pa skoraj za pol milijona dinarjev več kakor v letu 1937.

IZ VSEBINE

Kruha za naše otroke!
Roosevelt in solidarnost demokracij.
Vražje v Slov. goricah.
Kajzerjeva 80-letnica.
Človekoljubne ustanove.
»Tuj« in »domače« kapital.

D.

7 dni domačih vesti



* **Romunski zunanji minister Gafencu** se mudi v Beogradu, kjer je bil toplo sprejet. Z ministrskim predsednikom Stojadinovićem sta se razgovarjala o odnosih obeh držav do madžarske in o mednarodnem položaju.

* **Narodna skupščina**, ki je bila izvoljena pred par tedni, je sklicana za petek, 3. februarja dopoldne k zasedanju. Na dnevnem redu sta verifikacija poslancev in izvolitev predsedništva.

* **Na mednarodnem šahovskem turnirju** v Utrechtu na Nizozemskem je odnesel prvo zmago jugoslovanski prvak Vasja Pirc iz Ljubljane, ki je poprej dolgo let bival in deloval v Mariboru.

* **Posvetovalni odbor za kmetijstvo** se imenuje v smislu zakona pri poljedelskem ministrstvu. Sedaj je izšel pravilnik, ki določa delokrog tega odbora, ki naj bo posvetovalni organ ministra. Razen tega se pri vseh poljedelskih kontrolnih in poskusnih postajah postavijo strokovne komisije, ki bodo dajale smernice za delo teh postaj.

* **394 stanovanj** je bilo lani zgrajenih v Ljubljani, 339 malih in petinpetdeset večjih. Največ je bilo eno- in dvosobnih. Nove hiše so veljale približno 33 in pol milijona dinarjev. Leta 1937. je bilo zgrajenih v Ljubljani 72 stanovanj več kot lani in zazidalo se je 46 in pol milijona dinarjev.

□ **Med Veliko Britanijo in Združenimi državami** se vršijo razgovori o vstopitvi rednega prekooceanskega letalskega prometa.

□ **V Londonu** so imeli v parlamentu debato o civilni obrambi. Izkazalo se je, da je razdeljenih med civilno prebivalstvo več kakor 4 milijone plinskih mask.

□ **Berlinska »Börsenzeitung«** poroča, da je javno mnenje med visoko duhovščino in med posestniki na Madžarskem proti Imredyjevi nemški politiki, ki da hoče narediti iz Madžarske nemško kolonijo. Omenjeni list se proti temu mnenju ostro izraža.

□ **Francoska vlada** je morala radi velikega števila beguncev iz Španije svoje čete na španski meji pomnožiti.

□ **Več kakor 200 ruskih pisateljev**, režiserjev in igralcev je bilo zadnje dni odlikovanih z najvišjimi ruskimi odlikovanji. Med njimi je tudi znani pisatelj Solohov in filmski režiser Eisenstein.

Demokratska solidarnost

V javnosti evropskih držav je vzbudilo že po Monakovskem miru veliko negotovost, da demokratske sile niso znale postaviti proti enotnim zahtevam Osi, oziroma protikomunističnih velesil tiste trdnosti in vzajemnosti, ki bi mogla postaviti napadalni politiki avtoritarnih držav zadosti močan jez. Vseobče je bilo mnenje, da gre tu za neko šibkost v ustroju demokracije, ki ne dovoljuje naglih in obsežnih odločitev, ker mora tam vsaka vlada računati z občutno opozicijo in ker se mora preveč ozirati tudi na socialne zahteve nižjih slojev, predvsem delavstva, ki se s prenatrpanim tempom in s preveliko intenzivnostjo pri proizvodnji ne strinja. Delo ki ga opravi delavec v zgolj 40-urnem delavniku in s sorazmerno visokimi plačili že po množini in uspehu ne more biti enako delu, ki ga opravi delavec s 60 in več urnim delavnikom in kjer se radi nižjih mezd prihrani zopet mnogo narodnega premoženja, katerega je mogoče zopet naložiti v podjetjih. Tako so uspehi v avtoritarnih državah višji, ker je tam delo cenejše. Tako so sodili in čakali na končni poraz demokracij. In res so dogodki te sodbe v marsičem potrjevali. Velike stavke v Franciji, težave z zlatom, ki je hotelo vsak hip pobegniti iz bank v inozemstvo in pa velika popustljivost državnikov demokraciji, vse to je kazalo, da imajo kritiki prav.

Toda silovitost avtoritarnih držav je rasla in je vedno bolj ogrožala življenjske koristi demokraciji in bilo je videti, da bodo demokracije, ki so izgubljale postojanost za postojanko, končno neslavno propadle. Toda prav v zadnjem trenutku se je stvar zasukala. Francovo zavzetje Barcelone in italijanski komentarji so dali vedno večjo veljavo tistim silam v demokracijah, ki so bile proti dosedanemu popuščanju in za skupen nastop v obrambo lastnih koristi. Položaj v Španiji je še tesneje združil Veliko Britanijo in Francijo. Prišlo je do izjav, ki so postajale marsikomu v Evropi neprijetne. K vsemu temu se je pridružila še Amerika. Svoja je slo za združitev ameriških republik med seboj. Kljub poročilu, ki so omalovaževala vsak še tako znaten uspeh in precenjevala vsak nesporazum, je bila konferenca v Limi vsaj dober začetek za skupno delo in skupno obrambo.

Toda Združene države pod Rooseveltovim vodstvom niso ostale samo pri izjavah in resolucijah, ampak so pričele z delom. Če se oborožujejo avtoritarne države, se bo oborožila tudi Amerika, saj dobro ve, da so vsi uspehi, ki so jih dosegle diktature, zgolj uspehi njihove pospešene

oborožitve. In Amerika bo to dobro opravila, pravijo ameriški državniki. V prav ameriškem tempu. Nemčija bo imela koncem tega leta 6000 prvovrstnih letal — Amerika jih bo imela 9000, Italija ima 10.000 pilotov, Amerika jih bo izvežbala 20.000. K vsemu temu je treba prišteti še ameriško brodogradnjo, ki naj obvlada Tihi in Atlantski ocean.

Toda lastna oborožitev bi bila premalo. Amerika bo poslala svoja letala tudi v Francijo. Saj ameriške tovarne lahko proizvajajo še dvakrat toliko kakor do sedaj.

Toda Roosevelt ve, da je treba zveze še poglobiti. In za obrambo demokracije se ne boji niti dobrih odnosov s sovjetsko Rusijo. V tem so mu, kakor poročajo listi, sledili celo Angleži. Tudi vesti o odpovedi francosko-ruskega dogovora so se izkazale kot — pobožne želje.

V zadnjih dneh pa je vzbudila Rooseveltova izjava pred vojaškim odborom ameriškega senata, da je v primeru vojne fronta Združenih držav v Franciji, po vsem svetu pravo senzacijo. V prestolnicah demokratskih držav so jo sprejeli z vidnim zadoščenjem in zadovoljstvom, drugod z ostro kritiko. Ugibanje o vzrokih te izjave so različna. »Petit Parisien« pravi, da jih je treba iskati v poročilih, ki jih je dobil Roosevelt o načrtih in namenih diktatur, potem v Hitlerjevem govoru, ki je pokazal, da nameravajo diktature svoje stališče do demokracij še bolj zaostri in ne nazadnje v javnem mnenju Američanov, ki so danes bolj kakor med svetovno vojno pripravljeni, da opustijo svojo izolacijsko, osamljeno politiko in se pričenjajo brigati tudi za to, kar se godi izven Amerike, saj je videti, da se jih bo to v najkrajšem času prav temeljito tikalo.

Seveda se nekateri krogi v Evropi še vedno tolažijo za naraščajočo opozicijo proti Rooseveltu. Posebno bi jih v tem potrjeval govor, ki ga je imel v radiu Rooseveltov nasprotnik Hoover, ki je podvrnil vso Rooseveltovo politiko ostri kritiki. Radio oddajne postaje, ki so še pred tedni Hooverjev govor o protižidovskih ukrepih kratko in malo utajile, sedaj Hoovera skoro dobesedno citirajo. Toda vedeti je treba, da je ameriška opozicija proti Rooseveltu precej močna, toda, s tem še dolgo ni rečeno, da vsa enotna odklanja njegovo zunanjo politiko. Uposoštevati je treba, da se Rooseveltova popularnost naslanja na najširše kroge delovnega ljudstva. Vsekakor mnogo bolj kakor Wilsonova pri vstopu v svetovno vojno. In to je mnogo.

postalo nova, moderna metropola v Avstraliji. Pripravili so sijajne načrte, da se bo mogel razvijati promet po ulicah nemoteno, zgradili so podzemno železnico, tlik ob mestu so zgradili letališče in — in — in se je zgodilo nekaj naravnost neverjetnega: kljub vsem olajšavam, ki so jih nudile oblasti onim, ki so se naselili v tem umetno ustanovljenem mestu, se številno prebivalstvo ni moglo dvigniti nad 6127. Mesto, v katerega so vtaknili Avstralci milijone funtov sterlingov, je ostalo prazno in razen državnih uradnikov, ki so po svoji službeni potrebi bili poslani tjakaj, se nihče ne naseljuje.

Leta 1927 je vojvoda Gloucester prišel k otvoritvi novega parlamenta. K tej slavnosti se je zbralo na desettisoče ljudi iz celega sveta in Avstralci so upali, da se bo vendar našlo nekaj ljudi, ki se bodo preselili tjakaj. Zmotili so se, kajti celo poslanci so takoj po otvoritvi odpotovali in le novo nastavljeno uradništvo je nekoliko povečalo število prebivalstva. Prišlo je mnogo sodnikov, učiteljev, profesorjev, toda nihče ni imel dela, posebno šole so občutile pomanjkanje učencev. Razen trgovcev, ki so oskrbovali prehrano mesta, se nihče ni hotel naseliti v Canberri, ki je ostala sicer veliko, po velikosti skoro enako kakemu milijonskemu mestu, a po prebivalstvu malo mesto v provinci.

Da temu odpomore, je vlada začela z velikopotezno akcijo, čije geslo je bilo: »Naselite se v Canberri!« Radi ponujenih ugodnosti se je res doselilo nekaj ljudi, ali so kmalu spet odšli. Ko je to opazila vlada, se je odločila za poslednji napor in žrtve, da reši Canberro propada. Odredila je, da nihče, ki se naseli v Canberri, tri leta ne bo plačeval nobenih davkov. Slabo situirani dijaki in visokošolci dobe štipendije. Uradniku, kateremu se posreči, da se poroči in da privede ženo s seboj v Canberro, se dodelijo posebni denarni dodatki.

7 dni po svetu



□ **Bolgarski kralj Boris** je v ponedeljek slavil svoj petinštirideseti rojstni dan. Po vsej državi se je ta dan slovesno obhajal. Kralj se je par tednov mudi pri italijanskem kraljevi dvojici v Rimu, ker se je omožila njegova svakinja kraljčina Marija.

□ **V Kaunasu** se vrši konferenca baltiskih držav.

□ **Med Nemčijo in Češko-Slovaško** je prišlo, kakor poročajo listi, do dogovora, ki dovoljuje četam ene kakor druge države prost prehod preko prijateljskega ozemlja. S tem bi bilo dovoljeno češko-slovaškim četam potovati skozi Nemčijo in obratno. Vest se z uradne strani zanika, baje gre le za prognozo, ki teče deloma po nemškem, deloma po češko-slovaškem ozemlju.

□ **Italijanski listi** še vedno poročajo o nasiljih, ki se baje vršijo nad Italijani v Tunisu.

□ **Za člane gospodarskega sveta** je bilo imenovanih več odličnih gospodarstvenikov in strokovnjakov, med njimi tudi na Češko-Slovaškem.

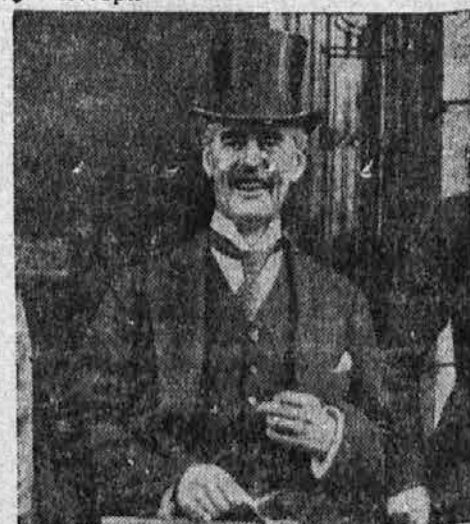
□ **Na španskih frontah frankovci** še vedno napredujejo, a sami priznavajo, da zadevajo na naraščajoč odpor republikancev. Na seji parlamenta je imel španski ministrski predsednik Negrin govor, v katerem je napovedal odpor do zadnjega.

□ **Hitler** je imel pred parlamentom velik dveurni govor, v katerem je orisal nemške načrte. Nova je bila le zahteva po kolonijah, ki jo je prvič javno izrekel. Listi podčrtujejo njegovo neobičajno zmerenost.

□ **Angleška radiofonska družba** je z ozirom na Hitlerjevo izjavo, da bo znal prisiliti Angleže, da ustavijo svoja poročila, ki jih pošilja londonski radio vsak večer ob četrtna devet v nemščini, izjavila, da za sedaj ni govora, da bi s temi poročili prenehali. Kakor znano, se je nemški tisk že ponovno izjavil tudi proti nemškemu poročilu, ki jih izdaja vsak dan radio Strassbourg (ob 7.20, 20.20 in 23.40).

□ **Na Češko-Slovaškem** je izšel zakon, da si morajo vsi, ki so si pridobili češko-slovaško državljanstvo v zadnjih 20 letih, ponovno pridobiti državljanske pravice. Zakon je naperjen proti političnim emigrantom.

□ **Norveški parlament** je soglasno odobrila 500.000 norv. kr. za politične begunce v Evropi.



□ **Chamberlain** je imel na slavnostni večerji, ki so jo priredili angleški draguljarji, velik govor, o katerem pravijo, da je odločnejši, kakor so bili njegovi prejšnji govori.



Španski begunci, ki so pribežali pred svojimi osvoboditelji na francosko mejo.

Odgovor g. Rudolfu

Na Vaše javno pismo, ki ste ga priobčili v zadnji številki »Edinosti«, čutim dolžnost, da Vam odgovorim.

Na stvari, o katerih govorite Vi sem mislil, ko sem izrazil svoje mnenje o kulturni anketi in zlasti še o Vaših mislih. Ne bom se spuščal v podrobnosti Vašega pisma, ker mislim, da si bodo čitatelji »Edinosti« sami ustvarili mnenje o tem, kdo ima prav: Vi ali jaz!

Vi sami dobro veste, da teče življenje naprej. Z njim prihajajo in odhajajo ljudje neenakih misli in naziranj in jih gotovo skušajo tudi uveljaviti. Če je v današnjih kulturnih delavcih socialna stvarnost res utrjena in če je zmagala tudi v njihovem prepričanju, dobro! Kajti, tu ne gre zgolj samo za spoznanje, ampak za veliko več! In ta »več« bo od njih vas zahtevala, ker ga mora! Gre za približno to-le: če je že spoznanje o krivicah, ki vladajo na vasi, je potreba tudi, da se preide k delu za njih odpravo. Govorjenja, pisanja in sličnega je vas že sita, kar okusi vsak prej ali slej, ki se poda na vas. Da me boste razumeli: ne gre toliko za spoznanje, ampak za delo, ki je najvažnejše.

Samo socialno zdrava, in gospodarsko močna vas bo v stanu ustvariti svojo kulturo, ki mora biti drugačna kot meščanska! Gospod profesor, ali poznate življenje na vasi? Če ga, potem morate vedeti, da ima drugačne kulturne potrebe kot mesto! Če pa so potrebe drugačne, jim je potreba tudi na drug način zadostiti! In tega se danes vas v veliki meri že tudi zaveda! Ali še niste opazili gibanja kmetijske mladine, ki je zbrana v Društvih kmetijskih fantov in deklet? Če ste ga, in če čitate njeno glasilo »Grudo«, ki je glasnik te nove dobe, ki jo ta mladina označena, potem priznajte, da je prišla ta mladina, h kateri se prištevam tudi jaz, že daleč. V tolažbo naj Vam povem, da to kmetijsko-mladinsko gibanje nikogar ne odklanja, da pa bo vsak, ki bo deloval na kulturnem področju na vasi, prisiljen iti z njo. Danes pa je resnica ta: oni intelektuali, ki imajo dobro voljo, ne morejo sodelovati v tem pravcu, ker jim je to onemogočeno na korist tistih intelektualcev, ki so v službi raznih političnih agitatorjev. Ne gre tu za prepad med mestom in vasio v kulturnem pogledu, o katerem Vi govorite, poudarjam pa, da je potreba kulturnega sožitja med vasio in mestom velika. Toda ne na škodo vasi, niti mesta!

Toliko v pojasnilo, gospod profesor, upam, da ste me razumeli in če ste dobre volje, moje gornje trditve tudi spreleti.

Josip Udovič.

GOSPODARSKE VESTI

* Hmelj je glavni pridelek Savinjske doline. Lani je bilo približno 74% polja zasejanega s hmeljem. Obirači, ki v poznem poletju prihajajo v Savinjsko dolino hmelj obirati, so zaslužili lani skoraj 3 in pol mijona dinarjev. Hmelj je že davno ves pobran, le nekaj prejšnjih letnikov ga je še v skladiščih. Cene so bile ugodne in so se za dobro blago gibale okrog 30 dinarjev za kilogram.

* Blagovne tarife namerava vlada povisati z novim proračunskim letom, t. j. s 1. aprilom, in sicer za pet do deset odstotkov. Računajo, da bo to vrglo kakih 280 milijonov dinarjev. Gospodarski krogi so seveda proti povišanju prevoznin in nameravajo storiti na merodajnih mestih potrebne korake, da vlada to namero opusti.

Pošta »Edinosti«

Vprašanje kruha za otroke

Velecenjeni gospod urednik!

Prav je, da ste v Vašem listu načeli to stvar! Namreč važno »slovensko vprašanje«, gladovanje dece v mesecih, ki bodo prišli. Resnica je, da se naseli z nastopom pomladi v marsikatero slovensko hišo tak glad, da se je čuditi, ali je to za našo dobo sploh mogoče. Oglašam se zato, da k zadnjemu članku dodam nekoliko misli in predlogov, a predvsem, da opišem, kako o stvari sodijo nekateri naši rodoljubi.

Ne dolgo tega, sem imela v dobro situirani družbi slovenskih rodoljubov priliko poslušati razgovor o številnih družinah. Sram me je bilo, da se kaj takega govori na slovenski zemlji! Ako bi slišali vse opolzlosti in dvoumnosti, izgovorjene na račun otrok, oziroma številnih družin, ne bi mogli verjeti, da je kaj takega v kulturni družbi mogoče. Dovtipi o materah so bili tako surovi, da bi jih težko mogli surovejših si izmisliti. Stavku za stavkom je sledil vseobči krohot poslušalcev, da je bilo izživljenje tega rodoljubstva prav temeljito. Nisem mogla drugače, kakor da sem ogorčeno zoper tako govorjenje protestirala in na licu mesta ozmerjala nesramne in nekulturne »rodoljube« s — figarji! Če pomislim, kako nasprotno v sedanjih državah rojstva otrok podpirajo moralno in gmotno, in še posebno gmotno, me tako prazno in surovo zmerjanje praznih ljudi še bolj raztogoti.

Ni moj namen, tu propagirati rojstva! Toda, če ugotovimo, da so pri nas večinoma najrevnejše družine najbolj oblagodarjene z otroki, bodi naša narodna zaveza in naše rodoljubarstvo pozitivna ljubezen do teh ljudi, katere nam je dejansko podpreti. Tako bomo najlepše vršili svojo narodno dolžnost. Z zmerjanjem, zbadanjem in smešenjem kažejo ljudje samo nezgojenost in nikakor ni čudno, da je pri nas med eno in drugo plastjo naroda ponekod tak prepad.

Kako se naj dejanska ljubezen vrši? Z direktno podporo! Sicer bo pri nas še mnogo vode steklo po Dravi proti morju, preden se bomo lotili tega vprašanja tako, da bo zadovoljstva povsod obilo. Ampak, da smo to že načeli, naj nam pomeni korak dalje! Zavedamo pa se, da je treba kreniti z mrtve točke! Mi vsi skupaj moramo hoteti, da bodo naši otroci (otroci vseh številnih, toda revnih družin morajo postati naši otroci!) jaki, debeli, okrogli, rdeči, dobro zrastle, pogumni in lepi! Naša volja mora doseči zmago, da bomo vzgojili telesno močan, odporen in junaški rod, seme slovenskega poživilenja! Narod, ki je postavljen med dva velikana na najkritičnejši točki Evrope, mora zrasti telesno in duševno — a duševne rasti ne bo, če ne bomo nudili telesu obilne hrane! Ob tem pa upajmo, da ne bomo naših otrok okrepili za hrano topovom in za razne neumne vojne, temveč za lepšo bodočnost Slovencev in ponos Jugoslovancev.

Pozdravljam Vas in vse, ki so dobre volje!

M. M.

Odgovor uredništva: Spoštovana naročnica in čitateljica »Edinosti«! Vaše pismo nas je zelo razveselilo, saj kaže za današnjo dobo nenavaden pogum, kakršnega nismo vedno vajeni! Vaši pomisleki, kakor jih izražate, so vsega uvaževanja vredni in upamo, da bodo vzbudili splošno pozornost. Otroci so naš veliki problem in do danes smo jih pustili rasti kakor drevje v gozdu. Le, da je gozdno drev-

/intervjui z znamenitimi neznanci

Odbornik pri 25 društvih

Človek sam ne ve, kako pride do tega, da ima različne intervjuje. Tako sem začel lani intervju z velezaslužnim nacionalistom, kateremu se je cediti nacionalizem dol po bradi, kakor se cedi mast, kadar v svetek in petek obiraš masne gosi in tolste kapune. Imel sem nadalje priliko razgovarjati se z idealisti in materialisti, narodnimi očeti in za vetrom obračujočimi se politiki. Obiski niso veljali toliko meni kot osebi, t. j. mali, drobčkani in skromni ličnosti, temveč velezaslužnemu delu, odkrivati narodu njegovo velmože, ki se niso pomišljali, vzeli nase, na svojo grbo, skrb za narod, za njegov gospodarski, kulturni, socialni, verski, politični, nacionalni itd. napredek. In tako je nedvomna, od vseh mogočih slutenj potrjena resnica, da smo vsi skupaj vršili dobro delo za ubogi narod, za ubogo ljudstvo, kakor je treba sedaj to gmoto imenovati.

Tako ni čudno, da je zablodil (vsaj zdelo se je tako, čeprav je prišel namenoma) prošli ponedeljek v moj biro srednji človek, skoraj dobrih manir, in se kakor stresel pred moje obličje.

Sem ta in ta, po poklicu to in to. Toda to, se mi zdi, ni važno. Važnejše je moje delo za narod, ki ga neopazno vršim že kopo let. Sem namreč tajnik društva A, blaginjak društva B, zapisnikar pri C, odbornik D, zopet tajnik E, tajnik tudi pri F, blaginjak društva G — — — Pri društvu Ž je bil že predsednik nad-

zornega odbora.

Moj Bog, sem pomislil v svoji duši, tale pa je tič. Pogledal sem mu v obraz. Zdel se je sam sebi prepričan, da je važna in za narod ali ljudstvo, kakor se pravi tej gmoti sedaj, zaslužna oseba. Res sem v tistih trenutkih preudarjal, kakšen bi bil slovenski narod, če ne bi imel teh važnih društev, kakor so društvo A, društvo B, društvo C, društvo D... in brrr, mrz bi me stresel, če bi samo podvomil v korist enega od njih za naš ljubi narod, če bi enemu od društev, ki jih je našteval kakor da moli rožni venec, odrekel le za trohico pomembnosti. Nisem si mogel kaj, da mu ne bi bil na ta rožni venec odgovoril:

— Velezaslužni človek, vi ste vzor Slovence! Društva so naše torišče in njih pravo socialno delo je, če vsako teh ljubih ustanov izvrši svoje poslanstvo s krepko in sočno predpusno veselico. Da ste vi steber temu globokomnem delu, ni odveč poudariti. S čim le, velecenjeni prosvetitelj slovenski, naj vam izkažem svojo vdanost in globoko občudovanje?

Nagnil se mi je prav do ušes in rekel skoraj šepetaje:

— Jutri bo moj god in bi prav rad, da bi ob tej priliki napisali poveljstvo slavo-spev mojemu odborikarstvu. Da bo bolj učinkovalo, napišite na konec tudi to, da sem rezervni kaplar!

No, vse to v slavo naroda slovenskega prav rad storim!

—din—

je bolje hranjeno, otroci slovenskih staršev pa so marsikrat izpostavljeni pomanjkanju. Z željo, da slišimo spregovoriti o zadevi še katerega našega čitatelja ali čitateljico, Vas iskreno pozdravljamo! — »Edinost«.

Mati, otrok in prosveta!

Naše kmečke in delavske matere, ki jih je v Sloveniji največ, garajo po ves dan kot črna živina in zvesto opravljajo kljub vsem težavam svoj kmetijski poklic. Poleg preobloženosti z delom, se vendar ne odrekajo materinstvu, marveč se mu vdano posvečajo in zarajajo številno dečo, za katero tudi skrbijo. Toda možnosti za dobro oskrbovanje in negovanje otrok so vedno manjše, ker morajo porabiti kmečke in delavske matere skoraj ves čas za delo, ker je prehranjevalnih možnosti na kmetijah vedno manj in ni sredstev za nakup obleke ter izboljšanje zdravstvenih razmer v stanovanjih.

Vzroke tega, da kmečke in delavske matere ne morejo vzrejati svojih otrok tako kot bi jih bilo treba, je iskati v splošnem položaju družbe, ki ga popisuje krščanski znanstvenik dr. Breclj v svoji knjigi »Ob viru življenja« na sledeči način: »Tako nastaja in se vzdržuje in množi družabna beda, ki je bila prej delež izdedinjenega četrtga stanu, delavstva, danes pa se širi tudi med kmetijske in meščanske sloje. Družabna beda narašča, nepopisno je trpljenje bednikov samih kot zasebnikov, nič manjša ni zadruga družbe, države, javnih oblastev in samoupravnih ustanov, ki se zamažajo, da zajeze povodenj vsesplošnega gorja in rešijo družbo popolnega propada.

Tako je prikazal ta slovenski zdravnik današnje gospodarsko in socialno stanje družbe, ki ne more dati dovolj pogojev za tisto oskrbo otrok, ki bi jo kmečka mati po svojem naravnem materinskem stremljenju, zakoreninjenem v nagonu, hotela nuditi svojim deci. Vzroki te gospodarske in socialne nemoči so v grobem popolnoma pravilno prikazane. Jasno je poudarjeno, da je v razkrajjanju današnje družbe, ki ni zgrajena na zdravih temeljih, leglo vsega zla in bede v človeštvu. Pri tem so seveda najbolj prizadeti široki ljudski sloji, ki jim manjkajo najosnovnejše življenske dobrine.

K pomanjkanju kruha, zdravih stanovanj, toplih oblačil in podobnega, pa se pridružuje še neizobraženost kmečkih in delavskih mater glede pravilnega negovanja otrok že od zgodnje mladosti naprej. Radi te nevednosti, ki je niso krive matere, marveč tisti, ki imajo patent na prosveto, propade marsikatero, šele porajajočo se življenje, četudi so dane še kolikor toliko ugodne vzdrževalne razmere. Žrtve neznanja, nerodnosti in mnogokrat tudi malomarnosti so nežna bitja, ki si sama ne morejo pomagati, čeprav imajo polno naravno pravico do življenja in pravilnega telesnega ter duševnega razvoja.

Stvar žive in tiskane besede je, da poveti čim pogostejše v to prosvetno temo, radi katere trpi naš narodni naraščaj. Zato bomo pa od časa do časa to temo razsvetlili z edino željo, da bi prosveta koristila materi in otroku. Naša ma-

ti namreč mora vedeti, kaj otroku pritiče, da se bo začela zavestno boriti za njegovo dobrobit. Mati, ki bo spoznala, kakšne so zahteve današnje medicine in higijene glede vzreje otrok, bo glasno vzklíkala v svet: Dajte naše deci kruha, sonca, svežega zraka, zdravih stanovanj in toplih oblek ter mnogo, mnogo veselja! Da, takšen bo enoten klic vseh slovenskih mater, ko se bodo zavedle, kaj terja od njih in od celotnega narodnega občestva — otrok.

K temu napredku mišljenja pa želimo prinesiti majhen delček tudi mi!

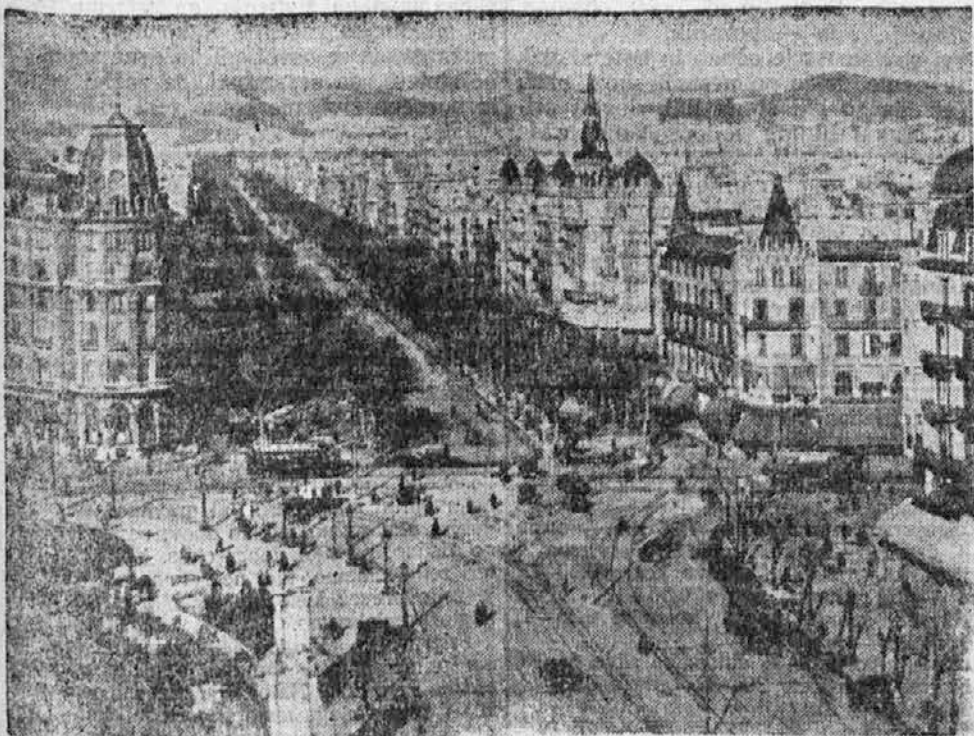
Nemški film

Iz ponedeljskega »Jutra« posnemamo: »Nemški film izgublja povsod na terenu, tako tudi na Švedskem, kjer je do nedavnega zavzemal prvo mesto v uvozu. Zdaj pa poročajo, da sta ga skoraj popolnoma izpodrinila ameriški in francoski film, prekosil ga je celo angleški, ko vendar angleška produkcija ni posebno velika. Tako je bilo lani na Švedsko uvoženih nad 50 ameriških, 44 francoskih in 25 angleških filmov, nemških pa le 23. Vzrok nazadovanja nemškega filma je v tem, ker je po kakovosti res najslabši, na drugi strani je politično enostranski, poleg tega pa ni prezetni dejstva, da so leta 1933 švedski delavci sklenili, da bodo bojkotirali nemške filme. Tega sklepa se drže in tako v nekaterih manjših mestcih severne Norveške že pet let niso predvajali nobenega nemškega filma.

K temu bi se dalo pripomniti le to, da smatrajo tudi nemški rasisti Švede kot najizrazitejše predstavnik nordijske rase, katere najvišja odlika je visoka inteligenca...

Rooseveltova priljubljenost

Zadnje dni beremo često v delu evropskega tiska, da izgublja Roosevelt tla pod nogami in da se ljudstvo vedno bolj obrača od njega. Saj je še pred nedavnim doživel velik poraz v kongresu, ko niso sprejeli njegovega načrta za pomoč in podporo brezposelnim. Seveda pa je veliko vprašanje, če je prav to zmanjšalo njegovo priljubljenost. Sicer pa se da priljubljenost katerega državnika in sploh mnenje občinstva v demokratskih državah kaj lahko določiti. Za take primere imajo v Združenih državah ustanovo, ki bi jo tudi pri nas, v Evropi potrebovali. To je zavod za javno mnenje. Ta zavod, ki slovi po svoji neodvisnosti, vam z raznimi vprašanji, ki jih stavi bralcem listov in pripadnikom vseh stanov na procenitve natančno dožene, kakšno je razpoloženje med ljudstvom. V septembru je ta zavod zabeleževal še samo 53 odstotkov za Rooseveltovo politiko — danes jih zabeležuje že 58 odstotkov. Amerika se je od svoje politike, skrajne izolacije in oddelitve od Evrope, že zelo oddaljila. Seveda pa povprečnemu evropskemu čitatelju tudi te številke bog ve kako ne imponirajo, saj je vajen, da čita o 98, 99, da celo o 99,99 odstotnih uspehih v Evropi. Temu čitatelju pa moramo povedati v tolažbo, da je ameriški zavod za javno življenje izredno strog in da pri njem tudi marsikateri 99odstotni uspeh ne bi niti od določil dosegl Rooseveltovih 58 odstotkov.



Barcelona, glavno in največje mesto Katalo nije, ki ga je general Franco te dni zavzel.

Gospodarstvo

Ne razumemo

Narodno gospodarstvo, kakor ga narodnim Sloven-
cem vtepa v glavo zagrebški „Gvozdjar“

Eden izmed najboljših gospodarsko-političnih ali narodno-gospodarskih, splošno poučnih razprav v letošnji »Edinosti« je v številki 2. od 14. januarja: »Izkoriščanje naših zemeljskih zakladov«. Pisec E. K. opozarja na škodo, ki jo utrpimo, ker smo prepuščeni na milost in nemilost tujemu kapitalu, in veli med drugim:

»Sprijazniti se je treba s tem, da to, kar je tuje, ne bo tako kmalu naše, a da bi sledili zgledu Mehike ali pokojnega Atatürka, ki je čisto preprosto izjavil, da pripadajo bogastva turške zemlje turškemu narodu in je pognal vse tujce iz teh podjetij ter podjetja podržavil, tega pri nas še ni pričakovati.«

In na drugem mestu:

»Ali ni greh, da dajemo te koncesije tujcem, tujemu kapitalu, ko je vendar več kot jasno, da bo tudi ves dobiček šel iz države, da mi od tega ne bomo imeli ničesar drugega nego to, da bomo dali človeški material, ki bo delal za smešno majhne mezde in ki ga bodo tuja podjetja še bolj izkoriščala kakor bi ga mogoče naša, ki bi vendar imela, odnosno morala imeti neke ozire do delavstva.« itd.

Eklo zaključuje svojo razpravo z vzklikom: »Bogastvo Jugoslavije — Jugoslovanom!«

Zdaj pa pogledimo, kako misli o stvari zagrebški tedenik »Jugoslavenski gvozdjar«, stanovsko-strokovno glasilo železarske trgovine in obrtnosti, odnosno železarskih in sorodnih strokovnih zdruzb. V svoji letošnji 4. številki od 25. januarja prinaša na prvi strani v posebno debelem tisku članek, ki ga prinašamo v slovenskem izveščku.

Napis članka je: »Domače industrije zasebnega podneta ne smemo zavračati«, njega dolgi podnapis pa je: »Pristojna oblastva so pozvana, da zaščitijo kovinarsko dejavnost v državi. — Narodni pokreti Slovenije morajo imeti v tem pogledu pametne meje.«

Vsebina članka je približno tale:

Borba naših narodnih gospodarjev in zdruzb za pravo, nespačeno in zdravo domačo (narodno) gospodarstvo je upravičena. So pa stvari, ki so sporne in o katerih lahko razpravljamo.

V naši zemlji so bili že različni pokreti, strokovno-stanovskih, pa tudi čisto politično-narodnih. Nobeden pa ni dosegel kaj trajnega in določnega, ker so bili ti pokreti nestanovitni in brez pravega reformatorsko-stvariteljskega načrta.

Poedine združbe so v svojem narodnem častiljubju mnogo grešile. Ko so to uvideli, je bilo tudi že konec pokreta.

Načelno nimamo nič proti temu, da se pojavljajo pokreti za jačanje domačega zdravega in tvornega gospodarstva. Moramo pa povzdigniti glas proti nedoslednostim v tem pogledu.

V Ljubljani je narodna organizacija »Udare«, ki po zgledu iz tujine izpodriva tuje trgovce. Pri tem pa se zaletava tudi v domačo kovinarsko obrtnost zasebnega podneta. Trdijo namreč, da je kovinarska industrija Maribora z okolico, Celja, Jesenice in drugih važnih krajev še pretežno

tujega porekla in da »dela za račun tujega kapitala i tujih delodavcev.«

Kakor smo že rekli, nimamo nič proti borbi zoper izkoriščevalni in spekulativni tuji kapital. Toda nazivati kapital tujim ali domačim, je zabloda, ker kapital je stvarno mednarodni in postane domač tedaj, ko se ustali v kaki državi. To je potem domač pojav, ko začne v deželi nesebično delati in zadošča vsem zakonitim dolžnostim. Ako tak kapital zadosti vsem državnim zakonom in ne izvaža iz dežele razen po zakonu dovoljenega zaslužka, prebitkov in profitov, je postal domač (asimilirani) kapital, ki je neogibno potreben državi in narodu.

Staroselci te zemlje, čeprav niso rojeni pri nas in niso Slovani, niso tujci. So taki, ki so praviloma postali že staroselci (domačini ali avtohtoni državljani), dasi niso pri nas rojeni. Po večini so neslovenskega porekla. Njih pradedje so polagali temelje našemu gospodarstvu. Prišli so v naše kraje pred nekoliko stoletji.

Mar so taki čestiti gospodarstveniki, produktivni in koristni činitelji, za nas nepotrebni tujci in lastniki tujega kapitala? Taka trditev bi bila nerazumljiva, vendar je čestokrat geslo nekontroliranih narodnih pokretov.

Zato moramo kot strokovno kovinarsko glasilo javno obsoditi vse tiste pokrete, ki ubijajo (manjšajo) ugled in moč domačega kovinarstva (metalurgije) kot zasebnega podneta v državi.

Mi ne moremo dovoliti, da proglašajo domače kovinarstvo zasebnega podneta v Sloveniji za tujo, »ki dela za račun tujega kapitala in tujih delodavcev«, ker dobro vemo, kdo so lastniki kovinarske industrije v Sloveniji.

V ta pogrešni pokret narodne organizacije »Udare« v Ljubljani bi morala brezpogojno poseči odločilna oblastva. Kdo more napadati in proglašati za tuja, »čigar kapital dela za tuji račun«, gospodarstvenika, kovinarskega industrialca v Celju gda. Westena, ki je še nedavno bil odlikovan z enim od najvišjih redov naše države? Ali niso tudi oni drugi kovinarski industrialci zasebnega podneta v Sloveniji prav tako in prav toliko domači gospodarstveniki? Po zgledu gda. Westena in po načelu staronaseljenstva. Ti naši gospodarstveni pionirji in imetniki kapitala so dali naši kovinarski obrtnosti temelje in so si pridobili pri nas staronaseljske pravice.

Zasebni pokreti ne morejo o tem soditi po volji in želji nekih skupin in poedincev, čisto nepozvanih, nego je pozvana država, da napravi red na tem področju. To zahtevajo državni zakoni, državni ugled in industrijsko-metalurški napredek našega naroda.

Tako zagrebški »Gvozdjar«. Stavimo, da ni bilo zastoj in brez učinka, kar je napisal. Kako nam soli pamet! Zdaj vemo, kaj vse je domači kapital. In kaj je modro državno in narodno gospodarstvo. Komu ne zastane sapa? Ne moremo razumeti. Kdaj bomo izpregledali?

S o t i s k i.

Mestno gospodarstvo mariborsko

Mariborski proračun 1939-40 predvideva za prihodnje gospodarsko leto vsa skupaj 62,278.440 dinarjev izdatkov in prav toliko dohodkov. Proračun je za 2,160.240 dinarjev večji kot v tekočem letu, to pa zato, ker je bilo treba nekaj važnih postavk zvišati. Na osebne prejemke osebja odpade 12,56 odstotkov celotnih izdatkov, kar je res malo, ako se pomisli, da izdajo vsa večja mesta za uradništvo najmanj 20 odstotkov izdatkov. Največje breme predstavlja socialno skrbstvo, ki predvideva 4,573.490 dinarjev, za 281.720 dinarjev več kot letos. Velike postavke so predvidene za podporo brezposelnih v obliki javnih del. Drugi veliki izdatki so predvideni za Mestna podjetja, namreč 31 milijonov 422.930 dinarjev, toda ti izdatki ne obremenjujejo občine, ker so dohodki podjetij mnogo večji in še sami precej krijejo potrebščine mestne uprave, sicer bi bile potrebne nove dajatve prebivalstva. Velike izdatke zahtevajo tudi anuitete za amortizacijo in obresti posojil, vendar pa povrneje Mestna podjetja iz svojih dohodkov občini 5,332.410 dinarjev, ker je šla večina posojil v prid podjetjem, ki imajo vsled tega večje dohodke.

Kar se tiče dohodkov občine, odpade na razne davščine, doklade, pristojbine itd. 19,229.030 dinarjev. V tem znesku je tudi zapopadana 40odstotna doklada k državnim davkom ter 10odstotna socialna doklada kot nadomestek za dosedanje po-

možno akcijo, ki se ni posebno obnesla. Občina prejema komaj 30 odstotkov na pravih dajatvah, ostanek prispeva deloma Mestna podjetja, deloma pa občinstvo v obliki raznih protidajatev za gotove usluge, olajšave itd.

Regulacijski fond predvideva 1,600.000 dinarjev izdatkov in seveda prav toliko dohodkov. Mestni sklad prispeva le 150 tisoč dinarjev, vsi ostali dohodki izvirajo iz raznih prejemkov, ki so šli doslej v prid gradbeni stroki ali drugim strokam mestnega gospodarstva. Ta znesek je le letni obrok k celotnim stroškom 12 do 13 milijonov, ki jih bo zahtevala celotna regulacija cest in trgov in ki se razdeli na pet let. Lani se je uredil Glavni trg, kar je stalo okrog dva milijona dinarjev, denar pa je dala na razpolago država iz kaldrminskega fonda, v katerega prispeva Maribor več, kakor pa prejema. V prihodnjem finančnem letu se bo vsekar zopet mnogo gradilo.

Vinski sejem v Ljutomeru

Vinarska podružnica v Ljutomeru priredi dne 28. februarja 1939 vinski sejem in razstavo vin v dvorani gospoda Zavratnika v Ljutomeru. Tudi letošnji vinski sejem se vrši v običajnem obsegu kot prejšnja leta. Izgleda, da bo dobro založen z dobrimi sortami in mešanimi vini, ki bodo en dan pred razstavo ocenjena. Vabimo vse vinogradnike iz ljutomerskega, porneradonskega in strigovskega okolišja, da razstavijo svoje vino. Vsi, ki bodo vi-

človekoljubnih ustanov

Uveljavljanje pravilnika o človekoljubnih ustanovah bi zadela desetstisoče zavarovancev

V nedeljo, dne 29. januarja 1939 je bilo informativno zborovanje mariborskih človekoljubnih ustanov, ki ga je sklicalo mariborsko poverjenišvo organizacije grafičkov pod predsedstvom gospoda Janka Duha.

Iz informacij, ki sta jih podala zastopnika Učiteljske samopomoči in grafične organizacije v Ljubljani posnemamo:

Novi pravilnik predvideva, da mora biti pri vseh dobroteljskih ustanovah nastavljen osebja z višjo izobrazbo, ki vrši nadzorstvo nad ustanovo. Gotovo je to prav, toda to osebje bi bilo treba drago plačevati in bi tako članarina nepremožnih članov ne pripadla izključno za podpore. Človekoljubne ustanove imajo svoje, na občnem zboru izvoljene odbore, ki vršijo svojo funkcijo brezplačno in vestno. Proti državnim kontrolam pa, ki bi hotela ščititi koristi članov seveda ne bi imel nihče ničesar. Človekoljubne ustanove pa ne razumejo, čemu bi morale biti uvrščene v resor ministra za trgovino in industrijo, ne pa v resor ministra za socialno politiko.

Nadalje predvideva pravilnik, da more poslovati človekoljubna organizacija samo v enem političnem srezu oziroma občini. Radi te odločbe bi morale vse človekoljubne ustanove prenehati, ali pa se

popolnoma preurediti. S tem bi izgubili tisoči in tisoči prejšnje članske pravice. To bi vplivalo na javnost naravnost strahotno — podobno kakor polom »Feniksa« pred leti. Toda pravilnik se ne zadovoljuje le z omejevanjem področja, ampak določa tudi znižanje podpornin. S tem bi izgubili mnogi člani interes do teh ustanov, kar bi imelo zopet za posledico likvidacijo teh ustanov. Tudi zahteva, da se mora vsa imovina naložiti v državni denarnih zavodih in sicer v vrednostnih papirjih, bi bil hud udarec za človekoljubne ustanove, saj potrebuje vsak član, ki ga zadene nesreča, bodisi smrt ali bolezen svoj denar takoj in ne utegne čakati. Tudi zabrana brezobrestnih posojil, ki so jih dajale ustanove, bi člane hudo zadela.

Vsemu pravilniku se pozna, da so ga izdelale velezavarovalnice — a potrebno bi bilo, da se vsa ta vprašanja rešijo tudi ob navzočnosti zastopnikov človekoljubnih ustanov.

Vsa izvajanja obeh govornikov so navzoči pazno zasledovali in ob koncu sklenili resolucijo, v kateri soglašajo s spomenico, ki so jo sprejeli člani človekoljubnih ustanov v Ljubljani in se pridružujejo sklepu odbora za deputacijo v Beograd.

„Tragična smrt“

Sredi dneva je skočilo z okna drugega nadstropja sedemnajstletno dekle. Ljudje so privreli z vseh ulic in se sklanjali z vseh oken. Stražniki so razganjali množico in niso vedeli, kaj bi. Dvajset minut je ležalo na cesti nepokrito, razgaljeno, krvavo truplo. Potem so odnesli dekle nazaj v drugo nadstropje in čez dva dni spet nazaj na cesto — zdaj po stopnicah — in na pokopališče.

Ljudje so iskali vzroke. Prerekali so se med seboj in vsak je zagovarjal svoje stališče: ta, da so krivi starši, oni, da nesrečna ljubezen, tretji, da šola... Sorodniki so tekali po uradništvih, da bi jih preprosili, naj poročajo, da se je zgodila nesreča.

Drugi dan so listi poročali: prvi, da se je dekle preveč nagnilo skozi okno, zgubilo ravnotežje in padlo; drugi je previdno obšel pereči »zakaj« in utemeljil samomor s »hipno zmedenostjo in razburjenostjo«, tretji list je nesenacionalno objavil le kratko vest o samomoru, ni opisoval padca in ni navedel vzroka.

Kje je vzrok? Ljudje hočejo vedeti za vzrok! Otipljiv, vsem jasen, razumljiv vzrok. Kriv je ta človek ali ta dogodek! Saj vzrok mora biti!

Pa ljudje kmalu nehajo spraševati za vzrok. Hitro se ogrejejo, razburijo, obsodijo, jočejo, hlinijo in — pozabijo. Neki pregovor pravi, da vsaka nesreča pride s parizerjem in odleti kot lahek voz. Ljudje se niso nič spremenili in tudi svet se ni nič spremenil. Ob prvi priložnosti bo spet skočil mlad človek skozi okno, v vodo ali pod vlak in ljudje bodo spet obsojali, spraševali... in — pozabili.

Prvi novinar se je očitno in hote zlagal, da je padlo dekle po nesreči skozi okno — češ, da so bili starši itak dovolj prizadeti, zakaj bi jim še poročanje težilo

položaj. V isti sapi pa je v »živih barvah« opisal dogodek: kako je bila ulica »pri-zorišče strahotnega, pretresljivega dogodka... Z okna je stirmoglavila... da so izstopili možgani, zlomila pa si je tudi obe roki...« Samo tega ni napisal, kako je čofnilo in je brizgnila kri — iz obzirnosti. — Drugi novinar se ni hotel zlagati, da gre za nesrečo, zato je moral — po njegovem mnenju vsaj — navesti drug vzrok. Torej najenostavnejše: »Hipna zmedenost«. — Tretji se je zamislil: »Ali naj tudi jaz navedem vzrok? V nekaj besedah, mehanično, da bodo ljudje siti? Pa je napisal le štiri vrstice. Nič ni opisoval in ni navedel vzrokov. Ni mogel s kratko konstatcijo obračunati z mladim življenjem. Vedel je, da ni otipljivega vzroka, da je bil zadnji dogodek pred smrtjo le povod, zadnji člen, kakor zadnji tresljaj, ki je sprožil težo kamna. Resen študij dekletove duševne slike, novela, roman bi mogli več ali manj objasniti vso povezanost, ves kompleks vzrokov: družina, vzgoja, šola, cerkev, otroška leta, prvi vtisi... Čim globlje človek gleda, tem globlje se mu zdi človekova duša in tem težje se odloči, da napiše »vzrok«. Koliko nagnjen, vzrokov, podzavestnih hotenj!

Znanci so darovali vence in poslali dnevnikom spominske članke. Napisali so veliko lepih besedi. O ugaslem mladem življenju, o sladkem spanju... »Ah, kako kruta si, usoda!«

Usoda! Samo dan, dva ljudje iščejo vzrok. Potem pokličejo na pomoč usodo. »Ah, kako kruta si, usoda!« To je zelo cenena oddolžitve mrtvemu človeku. Usoda, božja previdnost — to je cenena zamazek za vsa vprašanja, ki se jih duševno leni ljudje nočejo lotiti in analizirati.

Ali je kdo pomislil na potrebo reforme vsega javnega življenja, na reformo šole, na mladinsko zaščito? Kako dati mladini možnost, da se osvobodi duševne zapuščenosti stoletij, da se sprosti, da zaživi vedro in borbeno življenje polno vere, radosti in dela?

C. Z.

no razstavili, naj to prijavi do 23. februarja v zorce po pošljejo do 26. februarja t. l. od vsake vrste po tri buteljke. Prijave in vzorce sprejema pisarna občine Ljutomer. Otvoritev bo ob 9. uri, zaključek pa ob 20. uri.

NASE TRŽIŠČE IN CENE

Meso: teletina 8—14 din, svinj. s kostmi 11—13, svinj. izlušč. 12—13, riba 15—16, zajec 12—14, alo 15—16, slanina 14—15, pljuča 7—8, rebra 10—12, glava z jezikom 7—8, noge komad 1—2 din.

Zelenjava: krompir 0.75—1.25 din, čebula 3—4, česen 6—10, kislje zelje 3, kislja repa 2, karfiola kom. 3—10, ohrovt kom. 0.50—2, hren 8—10, peteršilj šopek 0.50—1, regrat kup 1 din, špinata kup 1, koleraba 0.25—1, redkva 0.25—1 din.

Sadije: jabolka 3—6 din, suhe slive 8—10, orehi celi 10, luščeni 30—32, oranže 0.75—3, limone 0.50—1 din.

Zito: pšenica 1.50—1.75, rž 1.50—1.75, ječmen 1.50, koruza 1—1.50, oves 1, proso 1.50, ajda 1.25, proseno pšeno 4, ajdovo pšeno 3.50 do 4.50, fižol 2—3 din.

Mlečni izdelki: smetana 7.50—10, mleko 1.50—2, surovo maslo 24, sir domači 8—10, jajca kom. 0.70—1.25 din.

Krma: seno sladko 100 kg 80 din, seno kislo 50, otava 75—80, slama pšenična 40 din.

Kislo zelje kot zdravilo

Kislo zelje spada med najbolj zdrave zimske prikuhe. Vsebuje namreč mnogo mineralnih soli in vitaminov. Zato bi moral vsakdo uživati mnogo kislega zelja. Mnenje nekaterih gospodinj, da je treba kislje zelje pred kuhanjem oprati ali popariti, ni pravilno. Zelje izgubi s tem važno redilno snov, namreč mlečno kislino, pa tudi dober okus. Vode, na kateri zelje kuhamo, tudi ne smemo odlivati. Če je zelje preveč kislo, ga samo z mrzlo vodo naglo preplahnemo.

Pripraviš jo tako-le: Zelje vzami iz kadi in mu primešaj male kumine, sesekljane peteršilja in čebule. Nato zelje razgrni po skledi in vlij preko njega malo pogretega olja.

Lahko pa pripraviš zelje tudi tako: med kislje zelje, kateremu najprej iztisneš nekoliko zeljnice, pomešaj malo popra, olja in nastre-gano jabolko.

Kulturna obzornja

Naša vrednost doma

Vprav te dni, ko ljubljanska drama slavi Cankarja, nam prihajajo v misli njegove besede, ki jih je tolikokrat dejal in napisal ter z njimi obsodil vso našo malodušnost in zagrizenost. Marsikoga je zbudil njegov cinični in satirični jezik, s katerim je bical po trpežnih hrbtih, da bi nas ozdravil. Danes, po več ko dvajsetih letih zopet zdihujemo za njim in si želimo, da bi ne prišel le eden, marveč da bi prišlo deset takšnih Ivanov Cankarjev, ki niso sicer »blagodejina«, pa tembolj zdravilna potreba. Želimo si jih, da bi dvignili narod iz mrtvila, ga usmerili v bodočnost in mu pokazali, kje je pravo mesto njegovega dela.

Naše razmere se od Cankarjevih dob niso mnogo izpremenile, praznoprav v ničemer; le kazalec na letih se je premaknil. Še vedno se bjeemo liberalci in ..., kakor v sedemdesetih letih; še vedno blatimo svoje največje in najboljše ljudi; še vedno si domišljujemo, da se svet vrti okrog nas in da je za nas edino merodajno samo to, kar se dogaja na slovenskih tleh. Ne gledamo okrog; očitno ne vidimo, kakšno bliskovito naglo se preobrača in spreminja ves svet in ne pomislimo, da bo utegnil ta vrtinec zavrteti tudi nas in nas ponesti kot lahkoitno peresce, če ne bomo nanj pripravljeni. Kajti, ne smemo misliti, da je svoboda samo politična domena; ne, mnogo bolj se dotika kulture, ki traja, dočim se politika neprestano menjava. Zaostajamo za ameriškimi temipom razvoja, ki ne čaka, marveč neusmiljeno hiti naprej in pohodi vse, karkoli je prepočasnega ali pasivnega. Mi smo le neznanen del tega svetovnega vrenja; vendar more tudi neznanen del postati pomemben, če je dovolj odporen in življenjsko močan.

Cankar (in mnogi z njim) se je pritoževal, da ga domovina zametava, da se ne potrdi, da bi ga razumela in priznala. Šele po smrti so mu od vseh strani slavo zapeli in vsi so se pulili zanj; vsem je bil »naše«, za življenja ga ni nikdo poznal. Danes je temu dvajset let. Pa poglejmo, ali je kaj drugače kot takrat! Pisatelj napiše knjigo: vsesplošna kritika, ne stroga, ampak omalovažujoča, češ, saj to sploh ni! Prav isto se godi skladatelju, kiparju, slikarju, tudi znanstveniku. In prav podobno doživljajo naši gledališki in umetniški hrami; pride od nekod nekdo, ki je v davnih časih užival slavo, pa še vedel ni, da živijo na svetu Slovenci. Na stara leta, ko so mu malone povsod pokazali vrata, je prišel k nam, in se svojim ušesom verjeti ni mogel: »Čudovito, bano! Naši domači se lahko pred njim skrivajo! In res se skrivajo, pa ne pred njim, temveč pred slovenskim ljudstvom, in ne zato, ker bi jih bilo sram, marveč iz ogorčenja in čisto — žal — iz zaprenelosti. Vzdihujeto s Cankarjem in očitajo domovini vlačugarstvo. Ne rečem, da bi bilo vedno tako, da se vendar pogosto zgodi; tudi ne trdim, da bi bili vsi tuji gostje nesposobni in ostareli, kajti včasih vendarle zaidejo k nam tudi dobri mojstri. Trdim le to, da ni prav, če zapostavljamo domače tvorce pred tuimi, četudi bi ti bili od naših še toliko boljši; vsakdo je bolj ali manj

otrok svojega okolja, tudi naš človek. In če mu domovina ni mogla razprostrti peruti širje, mar je potem ni vreden? Tudi ne trdim, da bi vsakemu velikemu človeku že za življenja stali spomeniki; marsikdo je doživljal tudi v tujini podobno usodo kot naši Cankarji. Pa vendar ne morejo biti ti primeri razlog za to, da bi smeli že načelno odklanjati vse, kar je domačega, bodisi v kulturi, gospodarstvu ali čemer koli. Vsaj potruditi se moramo, da bomo doumeli stremjenja svojih velikih ljudi, da se jim bomo čim bolj približali in jih tako podprli v njihovem delu. Razumevanje je čisto dragocenejši lek kot vsi slavospevi, denarni ali častniški ali kakršni koli drugačni. Poglejmo si Čehe, Nemce, Francoze ali Italijane; večinoma jim je prva domača vrednota in potem šele pride vse drugo na vrsto. »Svoji k svojim« ni krilatica, ampak globoko prepričanje zrelih narodov, ki se zavedajo svoje lastne sposobnosti in svojega svetovnega poslanstva.

Pravijo, da moremo pravilno ocenjevati vrednost nekega naroda po njegovi kulturi. Res je, res pa je tudi, da kulturo dviga narod tembolj, čimbolj dozoreva, čimbolj črpa iz svojih lastnih sil in čimbolj se zaveda samega sebe. Narod, ki hoče biti kulturni, ne sme biti malodušen, ne malomeščanski, ne enostranski; ne sme se zapirati v meje domačega plota, marveč mora s širokim pogledom dojeti svetovno problematiko in jo pravilno spojiti z domačo. Šele takrat, ko bo ravnal v smislu teh dejstev, bo mogel primerjati in slediti svetovnemu pretakanju brez bojazni za obstoj. Tudi za naš narod velja enaka načela, kakor za ostala ljudstva. Zato moramo obrniti najprej pogled k sebi; vendar ne v malenkostne prepire, marveč v naše kulturo bistvo, da bomo trdno gradili in postavili slovensko kulturno stavbo, ki bo izraz naše stvariteljske moči in naše zavesti. Odtod šele bo sodila pot v svet, če bo hotela biti uspešna in če bo hotela pokazati svetu, da bivamo in bomo bivali. Cankarjeve pridige naj nam bodo spomin, da ne smemo delati naprej tako, kot smo doslej in da ne smemo biti narod zagrizenih prepirljivcev in strankarjev, marveč narod odkritih in močnih ljudi, ki so premerili bodočnost in vedo, kod gre njihova pot. Zbrišimo s sebe pečat hlapcev in Martinov Kačurjev, da bomo vsaj enkrat videli, kdaj je človek vrednejši!

Spol in kultura

Ali veste, kdo je bila Mary Wollstonecraft? Prva feministka v modernem smislu. V dobi njene mladosti (rodila se je leta 1759.) so bili tudi v razmeroma prosvetljeni Angliji državni zakoni silno pristranski in v korist moškega. Tako je po očetovi smrti dobil vse pravice takoj njegov najstarejši sin, ki mu je morala biti tudi mati pokorna. Podrejenost žensk je bilo opaziti že v vsej vzgoji, ki nikakor ni stremela za tem, da bi napravila iz žensk misleča bitja (in za tem tudi danes še povsod ne stremi). Mary Wollstonecraft je pisala leta 1792.: »Če bi moške imeli rajši pametno družbo, kakor pa suženjsko pokorščino, bi našli v nas než-

nje hčerke in sestre, zvestejše soproge in razumnejše matere, z eno besedo, boljše državljanke.« Knjiga, v kateri to stoji, »A vindication of the Rights of Women« je izšla leta 1792.

Imela je velik uspeh. Mnoge žene so jo občudovale, druge, udane bolj ali manj pozlačenemu suženjstvu, so jo napadale. Stranka tedanjega korumpiranega ministra Walpoleja (istega, ki ga je tudi Swift napadal) jo je imenovala »filozofirajočo kačo« in »hijeno v krilu«. Vkljub vsemu so njene ideje o enakopravnosti moških in žen zmagovale in ko je koncem osemnajstega stoletja prišel Dositije Obradović v London, se je prijetno čudil svobodnemu, normalnemu obnašanju samozvestnih Angležinj, ki jih je primerjal s svojimi revnimi in neizobraženimi rojakinjami, katerih položaj se v nekaterih predelih naše domovine na žalost niti do danes ni spremenil.

Tudi Slovenci smo imeli feministko Zofko Kvedrovo, ki je načenjala žensko vprašanje bolj od čustvene plati. V novejšem času pa je stvar prevzela Angela Vodecova. Njene knjige so pisane stvarno, s poznavanjem predmeta in vendar s toplim sočustvovanjem za usodo tolikih žen. — Zelo zanimivo. Mislimo, da »pošten moški« pred vsem tudi kritizira stvarno in pošteno stvari, ki jih je njegov nasprotnik v resnici izrekel. Človek pa lahko prečita knjigi »Spol in usoda« I. in II. del od začetka do konca, toda o kakšnem »zavzemanju za skupinske paritve« v njih ne bo našel sledu. Prav to pa omenjeni ples »cunije« trdi. Če izvira njegov neverjetno, res že pretirano surovi ton iz resnične prepričanosti, da je storil etično sijajno dejanje, je knjigo razumel tako narobe, kakor ju more človek s količjak zdravimi možgani razumeti.

In vendar pušča vsa stvar nenprijeten okus na jeziku. Ali so resnice, ki jih omenja Vodecova, res tako nevarne, da moramo moški, če se proti njim branimo, izgubiti vse dobre manire? In odredi se vsaki kulturi, ki v boju, kakor znano, škodi?

Štimac: Automelody

Misel te dramske reportaže — avtor je upravičeno skromen in ne rabi besede »drama« — je kaj enostavna: Današnjemu družbenemu ustroju se kot posameznik ne moreš ustaviiti, ali te potegne s seboj, ali te pa pregazi. Izmed dveh revnih inženjerjev, mehanikov v garaži ob glavni cesti, ki sta se poleg svojih izumov pečala tudi z raznimi socialnimi utopijami, se eden izneveri in gre med »industrijalce«, dokler ga življenjsko razočaranje in žena strtega ne bruhneeta zopet nazaj na ulico. Tehnika te reportaže je reviška, polna več ali manj filmskih zanletov — zato mora publiki ugajati. Posebno v resokusni. Človek bi delal razkošni inscenaciji režiserja V. Skrbinška. Tu je pokazal Skrbinšek res veliko. Naj omenim dvorano, v kateri se vrši seja akcionarjev s svojo blede zeleno lučjo, ki je dala vsemu prizoru neko resnično veleindustrijsko preutrujeno obeležje. Sploh se je v tej igri Skrbinšek kot režiser polno uveljavil.

Igralci so bili kot običajno dobri. Debutirala je Skrbinškova kot Ethel. Morda bi se v kaki drugi vlogi bolje obnesla — po tej je težko soditi. Njena velika pred-

nost pred drugimi je pomanjkanje vsake rutine.

PREJELI SMO

Dejanja. Januar 1939. S to številko stopajo Dejanja v drugo leto. V uvodu pravi urednik E. Kocbek: »Zato nočemo biti nikakaa zgolj teoretična revija, posebno pa ne literaren magazin, kjer se več ali manj slučajno zbirajo neobvezno ustvarjajoči kulturni delavci. Revija je važna celica v življenju naroda...« O »človekovi veličini« razpravlja dr. A. Trstenjak. A. Kolar je prispeval leposlovni sestavek »Bratovščina«, dr. A. Slodnjak je posvetil Cankarju članek »O neminljivem Cankarjevem delu« ter pravi med drugim: »Toda v Cankarjevi umetnosti se ne razodeva samo elementarna želja našega naroda, izoblikovati samoroden načrt človeškega življenja, v nji je izražena tudi globoka utrujenost, morebiti celo življenska potrtost našega naroda«. V »Zapiskih na robu« šiba dr. A. Gosar slabe lastnosti, kot nasilje, malodušnost, ki jim zapadejo tudi mnogi kristjani in katoličani. V reviji je tudi priobčen začetek razpravljanja. S. Šalija o »Krščanski antropozofiji Nikolaja Berdajeva«, v katerem nam prikazuje sodobnega filozofa Rusa N. Berdajeva, ki živi sedaj v Parizu. Med dokumenti je izšlo v prevodu eno poglavje iz knjige W. Schubarta: »Europa und die Seele des Ostens«. B. Grafenauer v Pregledih prikazuje slovenski položaj. Pod Književnimi poročili je kritika L. Legiša o pesniški zbirki Alojza Gradnika: »Večni studenec«, kritika dr. A. T. o knjigi dr. Josipa Mala »Zgodovina slovenskega naroda«, dr. A. T. o knjigi Hrovat Emil »Spoznavni vidiki dinamske psihologije« in Janeza Logarja o knjigi L. Legiša: »Slovenska poetiza od Vodnikovih Pesmi za pokušno do priprave za Kranjsko čbelico (1806—1828)«.

Gruda št. 1. Januarska številka tega mesečnika, ki je namenjena kmetjski prosveti, prinaša na uvodnem mestu pesem Jožeta Jermančiča »Zimske rože«; Ivan Nemec v sestavku »Delajmo in ustvarjajmo!« upravičeno graja tisto vrsto revežev, ki je sama kriva svoje nesreče; J. o »Našim pesnikom« daje nekaj nasvetov pesnikom; v prevodu članka dr. Chloupeka »Delaj kakor oče!« seznajna čitatelje z življenjem kmetov pred dobrimi stopetdesetimi leti in nazorno prikazuje, kam bi prišli, če bi se vedno držali tistega »Delaj kakor oče!«. Sledje pesem J. Struje »Zimsko pismo«, A. Podiavorska razglabljanja »Borba za novega človeka«, poročilo o novih knjigah; »Morfij« je naslov članka, ki nas pouči o kvarnem vplivu mamil; dr. Sr. Goljar v »Obličju slovenske vasi« pravi med drugim, da »slovenska vas čaka mož, ki bodo zgradili zanj dovolj potov in cesta, da jo privedejo k spoznavanju resnice in k volji, ne odnehati od borbe, dokler ne bo izvojevana«. V rubriki »Svetovna opazovalnica« je opisana borba za kanale in prekope. V sestavku »Važna pridobitev« pravi poročevalec, kakšne važnosti je za nas Slovence ustanovitev Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani. List se spominja umrlega Karla Čapka. J. Udovič poroča o knjigi Vinka Möderdorferja »Slovenska vas na Doleniskem«. List zaključuje manjši sestavki in roman »Delo« W. St. Reymonta, ki se nadaljuje.

Vraže v Slov. goricah

M. O. Š.

Kolikokrat se veselimo dejstva, da naš ljudje veliko berejo; to nam je zagotovilo, da stoje na visoki kulturni stopnji. Odkrit pogovor z deželiskim človekom, posebno z žensko, pa nam odkrije svet take teme, da se kar zgrozimo.

To velja v prvi vrsti za vraže, ki temelje še v poganski dobi in se za čudo v tolikih stoletjih niso izgubile.

Rekel bi kdo, da so prav znani, veliki moške bili tudi praznovorni, vendar je v tem velika razlika. Pri njih je bila praznovornost protiutež preveč razvitemu razumskemu življenju, v nekaterih naših deželskih krajih pa je to še vedno pomanjkanje zdrave razsodnosti. Pri prvih praznovornost nikomur ne škodi, pri drugih pa škodi njim samim (kmetje si kupujejo čare!), še več pa škodi tistemu, oziroma tisti, ki jo soravljajo v zvezo s temnimi, hudobnimi silami.

Kolikokrat nas zazebe, ko beremo o nesrečnih ženskah, ki so jih kot čarovnice zažigali na grmadah. In vendar v nekaterih slovenskih pokrajinah čarovnice niso izumrle. Vanje veruje trdno večina žensk in moških.

Ta ali ona vas ima svojo čarovnico, govorice krožijo o njih, s prstom kažejo nanje in bi jih brez vsake žalosti spravili s sveta, če bi bilo javno dovoljeno kakor nekoč.

Saj so te žene krive vseh nesreč pri ži-

vini! One jih urečejo. Konjederec ima — še danes — proti njihovemu uroku sredstva. Kmet gre k njemu, »pičce«, kakor mu pravijo, mu da kako zelišče, recimo za bolno svinjo, in mu obenem naroči, naj ženi, ki pride prva k njemu, da bi si kaj izposodila, nič ne da, kajti ona je tista, ki je žival urekla; zdaj sluti zdravilo in skuša uničiti njegovo moč s tem, da dobi iz te hiše kak predmet. Zaželeno mora lastnik takoj zažgati (pomislite, kakka izguba!). Tako je ob nekem slučaju, ko ji je prizadeti odrekel čeber in ga vrzel nato v ogenj, baie kričala »coprnica« za hišo! O joj, moji prsti gorijo, moji prsti gorijo!

Neka žena je pobrala pod tujim drevesom lepa jabolka in lastnica, ki je slučajno prišla v bližino in jo videla, je baie »coprnica«, ker jo je urekla in sama (!) priznala. Žena si je namreč tisti trenutek izpahnila nogo (vsekakor je nerodno stopila, ko je hotela ubežati!), lastnica pa se je približala in ji dejala: »Zdaj mi je pa res žal, da sem ti to storila, toda čara ti ne morem več odvzeti«.

Besedo »čara« je tatice gotovo dodala v svoji jezli!

Nekateri »coprnice« škodijo predvsem mačnim otrokom. V plenice jim neopazno naredijo posebne vozle, medtem ko ga občudujejo, dete nato začne hirati, one same pa od njihove moči — vzeveto.

Nekateri pa so nevoščljivi tudi odraslim. Tako je ena pogosto govorila neki šivilji, kako da je lepa in jo pri tem božala po vratu in ramenih. Prej lepa šivilja je začela hirati, da je ni več spoznati. (Kdo ne ve, kako more šiviljam škoditi njihov poklic, ker sede po cele dneve sključene nad strojem?) Ta šivilja še živi in veruje, da ji je čarovnica škodila.

Kdo so te nesrečnice? Včasih najbrž žene, ki imajo prodoren pogled (morda hipnotično moč?), včasih kaka žena, ki ni priljubljena, včasih žena, ki se iz katerega koli vzroka ne mení veliko za druge, včasih pa prav gotovo kaka prav izredno bistra žena, ki nadkriljuje svojo okolico. Primer za to je ona »coprnica«, ki je prišla na ta glas radi sledečega dejstva: točno opoldne, ko je zazvonilo (kaj niso zvonovi posvečeni?) je dejala: »Hitro, hitro moram iti domov molzt. Najprej so se ji drugi smejali, ko pa so spoznali, da dajejo njene krave veliko mleka, ker jih je pač nekoč držala v velikem redu, so ji jeli očitati, da je »coprnica«; sklenali so, da dobi višek mleka seveda no taini poti, s tem, da ga odvzame sosedovi kravi, ki zadnje čase ni nič prida. Celó, ko se je njena krava otefla, da je še imela dovolj mleka.

Ali ni s kako tako vražo v zvezi tudi upornost, s katero trdijo nekateri mlekarice, da ne smejo pred molžo oprati vimena? Rajši ga cedio skozi ne vem kako gosto krpo in prenašajo psovke gospodinji, ki še vedno najdejo na dnu črno, tenko goščobo.

Ali vera v tolikih stoletjih ni znala iztrebiti takih zaostalih nazorov in vraž? Saj ljudje hodijo zvesto v cerkev!

Hodijo, toda nekaterim cerkev ni pragnala praznovornosti, temveč so celo zakramente izrabili v svoje praznovorne namene.

Še danes vedo povedati na deželi o tej ali oni ženski, ki je jemala pri obhajilu hostijo iz ust in jo spravila v torbico. Takaa ženska je vrgla nato košček v svinjak, da bi imela s prašiči več sreče. Pozneje jo je pekla vešt in sama je pravila, da je po tistem dejanju slišala večkrat v hlevu jok, podoben otroškemu in je to pripisovala svojemu zlemu dejanju.

Drug slučaj je še značilnejši. Neka pritiikava ženica, ki je radi tega živela precej zase, je bila na glas, da je čarovnica. Pri vsem tem pa ljudi ni nič motilo, da bi ne pravili, kako je tudi vzela hostijo iz ust in jo dala med žito ter je samo zato imela tak blagoslov(!), da ji je lepo rodilo in je imela vedno vsega dovolj, dasi je imela zelo malo polja.

Ali ni to dokaz, kako površno jemljejo ljudje vero, ako se jim zdí popolnoma naravno, da coprnici pomaga k blagostanju tako bogoskrunstvo!

Nehote si ob takih pogovorih zaželimo, da bi nastopila nova, poglobljena doba prosvetljenstva, ki bi delala na vso moč na to, da bi kultura ne bila samo predprava mesta, temveč bi razsvetlila tudi vsak podeželski kot.

M. O. Š.

Za ženo in dom

Žene, ki so bile prve . . .

Prva žurnalistinja na svetu je bila Francozinja Olympe de Gouges, ki je končala leta 1793. v Parizu pod giljotino, prva rancoska advokatinja je bila leta 1900. gospa Petit, prva poslanka je bila Rusinja Aleksandra Kolontajeva, ki je leta 1926. zastopala sovjetsko Rusijo v Mehiki, prva ministrica v Zedinjenih državah Sev. Amerike je Miss Perkins, ki je zasedla to važno mesto leta 1933., francoska letalka Adrienne Bolland je bila prva žena, ki je leta 1921. preletela Cordiljere od Atlantika do Pacifika, avijatičarka Lena Bernstein pa je leta 1929. dosegla prvi rekord v letenju na daljavo in dosegla 2269 kilometrov, iz letelčnega aviona se je prva spustila s padalom na tla gospa Cayat de Castellat, prva, ki je uporabljala padalo, pa je bila Elisa Garnerin, ki se je v letih 1815. do 1828. spustila vsega 40krat, prva avijatičarka, ki je preletela Atlantik leta 1928. je bila Amelia Earhardt, prva žena, ki je dosegla Nobelovo nagrado, je bila Madame Curie, in sicer za fiziko l. 1903., za kemijo pa leta 1911., prva žena z Nobelovo nagrado za mir, je bila baronica Berta de Suttner. Eugenia Niboyet pa je ustanovila leta 1848. prvi ženski časopis »La Voix des Femmes«, prva predsednica Trgovske zbornice je Angležinja Edith Trinder, ki so jo te dni izvolili v Earlu v Angliji, prva, ki je preplavala kanal La Manche, je Gertruda Ederle, leta 1926.

Slovenke pa smo dobile prvo doktorico filozofije leta 1906. Bila je to Marijana Urbasova. Prva naša zdravnica pa je dr. Eleonora Jenko-Grojerjeva, leta 1923. smo dobile prve pravnice in leta 1925. prve inženjerke kemije.

O ženski telovadbi

V »Edinosti« sem čitala zadnjič članek, v katerem se priporoča telovadbo poročenim ženam. Vendar ima izvedba svoje težkoče, in to ne le za poročene žene, temveč deloma tudi za dekleta. Kajti, žal, za priproste žene in priprosta dekleta ne obstojajo prave možnosti telovadbe.

Imamo sicer res različna društva — in hvala bogu, da imamo vsaj ta, ki imajo pravzaprav namen gojiti v prvi vrsti telovadbo, toda taka društva so navezana na to, da od časa do časa pred javnostjo pokažejo svoje uspehe. Radi tega so prisiljena vezbati eno in isto vajo nešteto krat — da res sedi, kar pa je za ljudi, katerim naj je telovadba samo razvedrilo in sredstvo za ohranitev zdravja in gibčnosti, deloma preutrudljivo, deloma predolgočasno. Na drugi strani pa obstojajo sicer društva, ki na takšno tekmovalno sploh ali vsaj direktno niso navezana, vendar se tamkaj ne vrši telovadba zastoj. Saj je treba plačati učno moč, pa tudi dvorano, kurjavo, navadno razsvetljavo, čiščenje in slično. To vse ima za posledico, da je telovadba širšim slojem otežkočena.

Treba bi bilo torej temeljite izpremembe. Naj stavim dva predloga. Na eni strani bi morala prevzeti telovadna društva modernjšo podlago gimnastike, ki jo dela mnogo zanimivejšo in dostopno tudi za ne povsem mlade ljudi. Saj smo vsi potrebni zdravja in razvedrila, in to v poznejših letih še morda mnogo bolj nego v mladosti. Na drugi strani pa bi bilo treba, da se nekoliko razbremenijo društva, da se uvede širokopotezna akcija za čim cenejšo, če že ne brezplačno telovadbo. Podpreti bi jo morala država, ki ima vendar sama največjo korist na čim bolj zdravem ljudstvu, predvsem zdravih bodočih materah, kakor tudi, da ohrani matere, vzgojiteljice in deloma ohraniteljice naraščajočim dalje sposobne za izvršitev svoje težke naloge. dm.

Izobrazba sodobnega dekleta

Več hčera v družini je pravi problem za starše. Se sinove je dandanes težko spraviti do zasluga, kaj šele dekleta. Nekeč so dali dekletom samo ljudskošolsko izobrazbo, potem so jih pa vzgajali v tihiem zatišju domačega ognjišča in pripravljeni na sprejem ženinov. To je prišlo danes skoraj popolnoma iz mode. Taka starašinska, na moč čakajočega dekleta, si sedaj skoraj predstavljati več ne moremo. Današnje deklet se mora prav tako kakor deček usposobiti za samostojno pridobivanje svojega vsakdanjega kruha. Ni pa s tem rečeno, da mora vsako deklet v službo. Saj vsakemu dekletu tudi potrebno ni, kajti veliko žen je v prvi vrsti določenih za zakon, materinstvo in gospodinjstvo. Izobrazba ji je pa vseeno potrebna. Prvič že radi tega, da se lahko sama preživlja do takrat, ko se poroči, kajti dandanes ni navada, da bi se dekleta možila tako mlada kakor nekeč, ko so smatrali peindvajsetletno gospodično že za stare devico. Poleg tega ji tudi nič ne

škodi, če si do poroke nekaj prištedi ali nakupi, kajti malo je pač deklet, ki dobe kakšne bogate prince za može.

Drugi vzrok, ki terja od dekleta neko izobrazbo je ta, da vendar ni nikjer zapisano, da mora vsako deklet dobiti moža. Če se torej ne omoži, mora imeti neko možnost eksistence.

Posebne važnosti pa je dejstvo, da se bo kakorkoli izobrazena žena v gospodinskih poslih mnogo lažje znašla, nego ona žena, ki so jo kot dekle samo postali malo v ljudsko šolo, potem pa čuvali doma. Res je, da se dekle doma nauči mnogih gospodinskih spretnosti, toda to je za današnjo gospodinjstvo premalo. Poklic gospodinje ne zahteva samo ročne spretnosti, ampak je do gotove meje odvisen tudi od izobrazbe oziroma inteligence, ki jo poseduje gospodinja. Gospodinj, ki so obiskovale še kakšne druge šole razen ljudske, so si izšolale možgane, izurile spomin, ki je za gospodinjstvo zelo važen, dobile smisel za razdelitev dela, zavest dolžnosti itd. Predvsem pa znajo mnogo bolj računati s časom.

Nekoč je bil svet mnenja, da so vse šolane ženske slabe gospodinjice. Danes ni vač tako, kajti prepričali smo se o obratnem. Razum, povezan s pridnimi rokami, da šele pravi rezultat.

Sol je koristna v gospod'njstvu

Cvetlice v vazi ostanejo dalje časa sveže, ako dodamo vodi nekoliko soli.

Skoti dodajajo kavi, med tem ko vre, mali ščepec soli. Trdijo, da ima kava potem boljši okus in finejši aroma.

Ako primešamo škrobu malo soli, preprečimo, da bi se železo pri likanju prijemalo perila.

Če dodamo beljaku ščepec soli, se bo hitreje in lepše napravil trd sneg.

Opaljeno dno kozice pobrskamo s soljo in pustimo stati več ur. Nato dodamo prav malo vode in dobro drgnemo. Ko je posoda umita, je čista.

Madaže, ki jih včasih pusti čaj na porcelanu, očistimo najlepše z vlažno soljo.

Kuhinjsko sito se tudi zelo lepo očisti s soljo. Prav malo vlažno sito drgnemo po situ in nato splaknemo z vročo vodo.

Vinske ali sadne madaže, ki so prišli na namizni prt, hitro pokrijemo s soljo. Ko je prt opran, madažev ni več.

Madaže od črnih hitro popijemo s pivnim, nato pa potresemo s mokro soljo in pustimo stati več ur. S toplo vodo, kateri smo dodali malo kisa, madaže nato izperemo.

Nove krtače za roke namočimo nekaj časa v mrzlo slano vodo in jo sušimo na svežem zraku obrnjeno navzgor; tako se ohrani najmanj dvakrat tako dolgo kakor običajno.

Občutljive noge se takoj počutijo boljše, ako jih kopljemo v vodi, kateri smo dodali soli. Sol tudi utrdi kožo, da ni tako občutljiva.

Tudi steklenice se dobro očistijo s soljo. V steklenico damo pol žličke soli in veliko žlico kisa ter steklenico dobro stresemo. Tako naj stoji 2—3 ure. Če so v steklenici madaži, vtaknemo vanjo leseno palčico, ovito z kupico in drgnemo po madažih. Ko so steklenice izplaknjene, so čiste.

Da ne zmizne sneg ali voda po pločniku, stopnicah ali stezah, raztopimo veliko pest soli v vedru in polijemo povsod, kjer ne maramo, da bi drslo. Še prej pa je treba odstraniti — po možnosti — čim največ snega. Sneg, ki bo zapadel nato, se ne bo držal in ne bo zmiznil. Stopnice in pločnik pa delajo vtis, da so bili ravno kar prav čisto pomiti. Ta način je dosti boljši kakor potresati sol po zmazanih mestih, da se ne drsi. Delo je hitreje opravljeno, je lažje in lepše, ker je sol enakomerno porazdeljena.

Uživajmo čim več oranž!

Ker vsebujejo oranže mnogo vitaminov, naj bi otroci, bolni in tudi zdravi ljudje v tem času, ko so oranže najokusnejše in najcenejše, uživali čim več tega sadja. Zdravniki pravijo, naj bi slahotni ljudje vsak dan uživali po dve oranži. Nervozni pa tudi do pet. Redno uživanje oranž nas varuje pred influenco, gripo in drugimi nalezljivimi boleznimi.

Toda ne le sok oranže je velike važnosti za naše zdravje, temveč tudi lupina.

Lupina oranže je tako prepojena z zdravilnim eteričnim oljem, da gori v ognju kakor smola. Posušene lupine zmlejejo v lekarnah v prah ter izdelujejo iz nje vodo, marmelado, olje in izvleček.

Kandirana oranžna lupina je tudi v finih kuhinjah dobro znana dišava za razne sladice. Sirup, ki se izkuha iz lupine, je zdravilo za želodec, čaj ki pa ne sme biti premočan, ker sicer škoduje, rabijo za vzbujač teka.

Izvleček iz oranžnih lupin pa služi proti grintam in izpuščanjem na koži. Namočijo 15 g lupine (brez bele kožice) v četrt litra finega spirita, pustijo na soncu 4 dni, tekočino nato precedijo skozi platneno krpo, shrani v steklenico in dobro zamaši.

Mezga iz oranžnih lupin. Razreži 75 g lupin, zalij jih s pol litra dobrega belega vina, pusti na soncu dva dni, nato vse skupaj preveri s pol kg. sladkorja. Deni v kozarec, ko se ohladi, zaveži in shrani.

Kandirane lupine. Lupinam odstrani belo kožico, zreži jo na rezance, kroge ali kvadrate, namakaj 24 ur v čisti mrzli vodi, odlij to vodo in kuhaj zopet v drugi čisti vodi 10 minut. Odcedi in stehaj. Vzemi toliko slad-

korja, kolikor tehtajo odcejene lupine. Sladkor kuhaj z malo vode toliko časa, da se vleče, stresi v sladkor lupine in kuhaj še pet minut. Lupine poberi potem iz sladkorja na cedilce, deni v kozarec, sladkor kuhaj še 10 minut, hladnega nalij na lupine in shrani.

Oranžni kompot. Umite in posušene oranže z lupinami vred zreži z ostrim nožem na prav tanke rezine. Pečke odstrani. Rezone vložijo v okusni obliko v stekleno skledo za kompot, oblij z rdečim vinom in potresi s sladkorjem. Na drugi način pa se pripravi ta kompot na ta način: Oranže olupijo, ostrgaj belo kožico, razdeli oranže na krljice, zložijo v skledo in potresi s sladkorjem.

Praktični nasveti

Ščurke zanesljivo odpraviš. Kupi v drogeriji borovo kislino v prahu. Ta prah potresi povsod krog štedilnika, koder se sprehajajo ščurki. Če ima štedilnik kake razpoke, nasuj prah tudi v te razpoke. Ščurki se namreč drug od drugega zastrupijo in kmalu ne boš videla nobenega več. Prav tako lahko uporabljaš ta prah za vsak drug mrčes, ki je zasedel v stanovanju.

Sveče, ki so predebele in jih ne moreš vtakniti v svečnik, pomoči za trenutek v vročo vodo, da se zmehčajo in se dajo oblikovati.

Govedina ostane sveža, ako jo zaviješ v čist papir, namazan z oljem. Ako želimo meso ohraniti za naslednji dan sveže, ga zavijemo v zdrave liste solate, katere namočimo prej v vodi, pomešani z limonovim sokom.

Tobak se v mehuru ne posuši, ako denesh med njega košček jabolka ali krompirja.

Povoščeno platno čedi samo z mlekom, nikoli ne z vodo. Na ta način se dalje časa ohrani.

Ako se pri likanju ožge perilo, namakaj dotično mesto v vroči raztopini vode in boraksa; ako niso niti prežgane, se rjava lisa izgubi.

Mastne ovratnike na moških suknjah očistiš tako: Zmešaj enake dele tople vode, salmijaka in terpentina. Pomakaj krtačo v tekočino in drgni po ovratniku. Nato izperi s čisto vodo, in ko se ovratnik nekoliko osuši, ga zlikaj.

Deževnica je poleg jutranje rose za umivanje obraza in sploh vsega telesa izredno ugodna, ker je mehka voda. Ob deževnem času si je lahko vsak dan priskrbi za umivanje. Tudi za namakanje in pranje perila je deževnica jako dobra.

Koristna uporaba papirja. Vsako prazno škattjo od pralnih pripomočkov, cikoricje in druge sicer nerabne odpadnice prav tesno nabaši s časopisom ali drugim starim papirjem. Spravljaj to, ker je izvrstno gorivo, ki dolgo zadrži v štedilniku žerjavico. Poleg papirja uporabljaj v ta namen lahko tudi posušene olupke od krompirja in jabolk, stare nerabne zamaške ter še marsikaj.

Volnenih nogavic nikoli ne peri v vroči vodi, ki škodljivo deluje na vse volnene predmete. Zato per volnene izdelke v mlačni, nikakor pa ne v mrzli vodi. Pri izpiranju volnenih predmetov primečaj zadnji vodi malo kisa. Na ta način se barve osvežijo.

Ko režeš čebulo, natakni na nož najprej rezino surovega krompirja, potem reži z istim nožem; oči se ne solze.

Dopiši „Edinosti“

Murska Sobota

Občni zbor Sokolskega društva. 25. t. m. se je vršil v Sokolskem domu redni letni občni zbor vsega članstva. Referati posameznih funkcionarjev so pokazali, da je društvo precej napredovalo v gmotnem oziru, rešilo se je precej dolga, da pa je v prireditvenem pogledu nekaj nazadovalo; dramskih in drugih predstav je bilo v primeri s prejšnjimi leti dosti manj. Pri tem se je sprožila tudi živahna debata glede društvene knjižnice in delovanja na deželi, pri čem. Razpravljalo se je tudi o župnem zletu, ki bo v Soboti predvidoma 18. junija t. l. Zlet bo ena izmed redkih in velikih prireditvev na našem območju ozemlju. Končno je bila izvoljena nova uprava z dolgoletnim in agilnim starostom Velnarjem na čelu; podst. je po novem tudi g. Šumenjak, tajnica Mastekova, prosv. Nemec, ref. za čete Kočmur itd.

Pertotov podporni sklad. Bivša uprava Sokolskega društva je na občnem zboru predlagala ustanovitev posebnega podpornega sklada v višini 10.000 din (na leto) za revne prekmurske študente. Zbor je predlog sprejel in odobril, da se bo sklad imenoval po bivšem starosti in podporniku mladine — Pertotu Kristjanu, ki sedaj živi v Mariboru. Stvar je vredno podčrtati, ker je to, lahko bi rekli, eden izmed prvih prekmurskih skladov v tovrstne namene.

Pred preimenovanjem ulic. Pred kratkim je občinska uprava sklenila, da bo preimenovala oziroma na novo »skrstila« nekatere ulice. V Soboti bomo tako dobili ulice prvih prekmurskih književnikov, obeh Kizmičev, Kardoša, Temlina, Ivanocija in drugih.

Zveza polj. delavcev je pred nedavnim priredila za predelavce in »palirje« takozv. izseljeniški tečaj. Take tečaje misli zveza prirediti še v bodoče, kar je treba samo pozdraviti in želiti, da bi se stvar čim bolj posplošila (prišla v poštev za vse sez. delavce).

Svečina

Naši »nezadovoljnejši« imajo zdaj vsa to veselje, ker trdijo, da lahko dokažejo tudi »s črnim na belem«, da imajo zaradi predraže elektrifikacije tudi naše obmejne postojanke vendarle prav. Gre za čisto določen primer, ko je neki posestnik resno nameraval napeljati elektriko na svojo posestvo, kateremu zgledu bi seveda sledili tudi drugi. Zadevna

KUHINJA

Kislo zelje z morsko ribo. 1 kg kislega zelja dušimo nekaj časa na 5 dkg masti in drobno sesekljani čebuli. Radi boljsega okusa prilijemo še malo belega vina. Medtem kuhamo v malo slani vodi 1 kg na drobne koščke zrezanih morskih rib. Nato položimo v z maslom pomazano pekačo plast zelja in ga pokapamo s smetano, nato plast rib. ki jih prav tako pokapamo s smetano. To se ponavlja, a na vrhu mora biti zelje, ki ga lahko potresemo s parmezanom in s kosmiči surovega masla. To pečemo v precej vroči pečici 20 do 25 minut, dokler se lepo ne zarumeni. Namesto morske ribe lahko vzamemo tudi ščuko ali kakšno drugo ribo.

Kislo zelje z jabolki. 1 kg zelja zalijemo z vodo, damo na vrh celo olupljeno čebulo, tri na štiri dele razrezana olupljena jabolka, 5 dkg masti in malo sladkorja. Vse počasi kuhamo, dokler zelje ni mehko. Nato vzamemo čebulo z zelja, jabolka pa vmešamo vanj. Če hočemo, dodamo malo popra in kumine. Da se zelje igosti, nastrgamo vanj en surovi krompir. Ta prikuha zelo dobro sodi k pečenicam.

Pasteta iz kislega zelja. V obliki za pudinge, ki jo dobro pamažemo s surovim maslom, stresemo dušeno zelje, ki naj bo precej za-beljeno. Vrh zelja naložimo plast ostankov od pečenke in jih pokapamo z mastjo od pečenke, nato zopet kislo zelje, potem zrezane hrenovke, ki smo jih imeli poprej nekaj časa v vodi, itd., dokler ni oblika polna. Na vrh denemo masleno testo, postavimo obliko v pečico in pečemo v precej hudi vročini. Lahko pa to jed pripravimo tudi v navadni posodi.

Sarma. ¼ kg svinjine zmlejeemo, opečemo na masti sesekljane čebule in nato še 3 žlice riža. Zmletemu mesu dodamo soli in popra ter mu primešamo 1 jajce. Glavi kislega zelja porežemo liste in zavijemo v vsak list za eno žlico nadeva ter list na obeh koncih stisnemo. Te zeljate klobasice zložimo drugo ob drugo v primereno kozico, zrežemo zeljate liste, ki so nam še ostali, in jih damo na vrh. Potem zalijemo vse skupaj z vodo, posolimo in kuhamo na zmernem ognju. Če je ogenj prehud, damo pod kozico opeko. Nato napravimo posebej na masti prežganje, dodamo prežgano sesekljano čebulo, na drobno zrezane prekajene slanice in paprike. Prežganje, ki ga moramo napraviti z ostro moko, polijemo na zelje, da se polagoma vkuha. Iz zgornj navedene količine mesa napravimo približno 20 klobasic.

Nadev: 12 dkg sladkorja stlačimo s koščkom vanilije in prevremo nato v ¼ l vode ali mleka, nakar pridenemo še ½ l moka, ki smo ga poprej zmleli v kavnem mlinčku in nato še stolki, da nastane gosta kaša, ki mora zavreti. Namesto sladkorja je dober tudi med. V nadev lahko damo tudi 2—3 dkg zmletih, poparjenih mandljev.

Makaroni s šunko. Pol kg makaronov namomimo na koščke, skuhamo v slanim kromu in odcedimo. V kožico razpustimo sirovo maslo in stresemo vanjo, ko se je maslo razbelilo, makarone in nekoliko na drobne koščke zrezane šunke. Čez vse polijemo potem osminko smetane ali mleka. Preden serviramo, lahko potresemo makarone s parmezanom.

napeljava meri 970 metrov (računano od transformatorja). Za to kratko napeljavo se zahteva 40.000 din. Razen tega pa za priključitev kot tako še 3000 din in pa še posebej za napravo (instalacijo), tako da bi ta niti cel km električnega daljnovoda veljal okroglo 60.000 din. Ta številka pa je seveda za današnje čase — previsoka. Naši »nezadovoljnejši« pa so med tem neke iztaknili nasproti 40.000 din za 970 m napeljave te 16.000 din za cel km — namreč če bi ta napeljava prišla neposredno od Fale. Ker pa gre v tej nadpolovični razliki ne samo za ta slučaj pri nas v Svečini, marveč gre za vprašanje splošne koristi z elektrifikacijo tudi drugih krajev, bo treba tej razliki v zaračunjevanju električne napeljave posvetiti še nadaljno pozornost. To je tem bolj na mestu, ker se ravno kar namerava napeljava elektrike tudi od Sv. Kungote na št. Jurij ob Pesnici — torej do našega sosesa. In treba se bo s tem v zvezi približje seznaniti tudi z vprašanjem, pod kakšnimi pogoji je mestna občina Maribor svoja prevela od centrale na Fali v zakup elektrifikacijo in kateri kraji so odvisni od Maribora odnosno od Mestnega električnega podjetja.

Zidani most

Iz železniške službe. Pred kratkim je bil imenovan na lastno prošnjo tukajšnji prometni uradnik g. Grčman Stanislav za postaje-načelnika na Savo pri Litiji. Na njegovo mesto je prišel g. Pogačar iz Dravograda. Obema želimo vse najboljše na novih službenih mestih.

Pomanjkanje stanovanj na Zidanem mostu. Kakor znano, primanjkuje na Zidanem mostu že vso povojno dobo primernih družinskih in tudi samskih stanovanj za železniške in poštne uslužbence. Upravnik pošte mora zaradi tega stanovati v pol ure oddaljeni gostlini, do kamor vodi skrajno slaba pot. V času male poplave je pot pod vodo. Zato je silno težavno za naše uslužbence. Kakor doznavamo, se bo še letošnje leto dvignilo poštno poslopje na Zidanem mostu za eno nadstropje, s čimer se bo le delno rešilo peneče stanovanjsko vprašanje na Zidanem mostu.

Za dvakratno dostavljanje poštinih pošilk. Napramo pošto upravo, da bi se dnevno dvakrat dostavljale poštne pošiljke na Zidanem mostu. Enako napramo, da bi dobili poštni nabiralnik tudi izven kolodvora, t. j. kje v sredini pred hotelom Juvancič.

Radeče

Občinski sejem. Običajni vsakoletni Pavlov sejem (25. jan.) je prav lepo uspel. Že na predvečer so nekateri kramarji pripeljali svoje blago. Večinoma pa v sredo zjutraj. S tovarnimi avtomobili so ga pripeljali iz raznih bližnjih in daljnjih krajev ter ga razstavili sredi tega. Prignane je bilo tudi precej goveje živine. Lepi voli o bili od 4.50 do 5.— din žive teže. Srednje in slabše vrste goveje živina pa je bila seve veliko cenejša. Krave in teleta pa večinoma kar počez. Sejem je bil dobro obiskan. Enake so bile tudi kupčije, s katerimi so bili kramarji kar zadovoljni. Na svoj račun so prišli tudi gostilničarji, ki so prodali mnogo pijače in jedi.

Tatvina železa v papirnici. Pretekli torko okoli pol sedme ure zvečer so neznani tatovi odnesli iz tukajšnje papirnice precej železa. Tatvino so takoj opazili ter pričeli s poizvedovanjem. Upati je, da bodo prišli tatovi kmalu v roke pravice.

Grahovo pri Cerknici

Društvo kmetijskih fantov in deklet Grahovo je radi tehničnih ovir preložilo igro »Dve nevesti« pa napovedani 5. februar na dan 19. t. m. ob 15. uri v Sokolskem domu v Grahovem. Občinstvo se vabi na prireditve napredne kmetijske mladine, ki z požrtvovalnim nesebičnim delom orje ledino vasi za v boljšo bodočnost.

Rogaška Slatina

Sokolski plesni venček se bo vršil drugo soboto, dne 11. febr. t. l. Za prireditve vlada povsod živahno zanimanje in je pričakovati številnega obiska tudi od drugod. Vsi, ki cenite nekoliko neprilicne zabave, ste vabljeni, da se plesnega venčka udeležite in se v krogu naše ljube mladine nekoliko povesešite!

Letosnji predpust obeta mnogo živahnosti. Kdo pa bi si tudi ne privoščil nekoliko nedolžnega veselja?

Sv. Andraž v Slov. gor.

Že več let se nam obljublja državni avtobusni promet, ki bi vozil štiri pošte. Vozil bi naj iz Ptuj v St. Andraž v Slov. gorah in obratno. Zadnja okoliščina, glaseča se na vse interesente, je pisala, da je vzel pred volitvami celo zadevo v roke g. nar. poslanec Krajnc. Ako je na tem kaj resnice, prosimo g. poslanca, da naj v Beogradu pri ministrstvu malo podrega, ker avtobus za Slov. gor. je nujno potreben. Sedaj dobivamo pošto komaj zvečer v poznih urah, nekaj po 6. uri. Ne vem, kako je to mogoče, da sedanji voznik pošte rabi iz Ptuja v Sv. Andraž 5 in pol ure, peš pa pride v treh urah. Če se hočeš s pošto peljati, moraš imeti dobro voljo, da lahko pozimi sedi 5 ur na vozu. Prizadeti prosimo predpostavljene in merodajne gospode, da preskrbijo poštenim voznikom dobre konje, uro in dober bič. Najboljši bi pa bil seveda avto. — Andraževčan.

Sv. Boltenk pri Središču

Na splošno željo bo »Lipa« in Društvo kmetijskih fantov in deklet ponovilo svojo uspelo igro: »Na Trški gori« v nedeljo, dne

5. februarja ob 18. uri v šoli. Kdor si je še ni ogledal, naj ne zamudi lepe prilike!

Braslovče

V nedeljo, dne 5. februarja t. l. bo imela Hmeljarska podružnica v Braslovčah letni občni zbor po rani sv. maši. Po občnem zboru bo govoril g. Janko Dolinar, hmeljarski nadzornik iz Celja. Med drugim bo tudi razlagal osnutke novega hmeljarskega zakona.

Pretečno nedeljo se je vršil občni zbor naše Kmetijske podružnice v tukajšnji šoli. Posamezni funkcionarji so podali svoja poročila o delu, ki so ga izvršili v pretečenem letu. Naglašali pa so vsi veliko važnost zadruga za kmeta in želeli, da bi naša centrala mogla nuditi svojim podružnicam čim večjo podporo in priliko za prodajo kmetijskih pridelkov in istotako cenjen nakup vseh potrebnih za naša področja. Padli so razni predlogi o nakupu kmetijskih strojev, o čim večjem sodelovanju s kmetijskim odborom občine in drugimi strokovnimi organizacijami v občini, o poživljanju dela za izbero mlade plemenske živine potom rodovnika, o veliki važnosti postavitve skladišča v Braslovčah ali na Polzeli. Za srednji in gornji del Savinjske doline o potrebi nastavitve mladega žreba, Savinjski so se zopet zavzeli za konjerejo. Dalje o zaščiti malega vinogradnika s samorodnico »Izabelo«, ki mu je edini življenski dohodek in o skupnem naročanju vseh potrebščin potom Kmetijske družbe.

V petek, 27. t. m. se je vršilo v tukajšnjem gasilskem domu filmsko predavanje iz sadržaja in žita. G. predavatelj je sproti obrazložil pomen predvajanih slik. Slična filmska predavanja so zelo poučna in zanimiva in bi pač bila potrebna večkrat na leto in tudi na večjih mestih. Kajti za tako velik okoliš je bila udeležba zelo pičla; nekaj pa je bilo krivo tudi skrajno slabo vreme in najbrže tudi prevelika reklama.

Dolina Šentflorianska

Delavec s 15 din na dan brez odtegljajev bo predaval na predpustni zabavi v korist brezposelnih moških in žensk. Opravičenost predavatelja (da je namreč samo in le delavec) upravičuje vsega upoštevanja vredni razlog, da je imenovani delavec tudi posestnik bogate družine. Družina pa se ne more kosati s premoženjem in zemeljskih dobrin, pač pa po številu otrok. Trinajst (13) jih je, tega božjega živčava, ki imajo eno dobro lastno: zdrav in nikoli sit želodec.

Zdrav želodec še nikakor ni merilo blagostanja, kajti bogatini trpijo po večini za želodčnimi boleznimi.

Naslov predavanja bo moderen: Boj proti beli kugi. Naša domovina je žalibog še redko naseljena, daš rabimo poleg tega razloga še močnega in jakega naroda, ki bi povzli dobrine, kakršne nudi dobra mati narava. Ker ni ust in ključnikov, je treba marsikaj stran metati. Odpadki se kupijo okrog in okrog hiše, a naroda ni, da bi jih požrl. Ubogi odpadki!

Bela kuga je kriva vsega zla današnjega veka. Francozi izumirajo, a kdo bo nas ščitil v dognjeni bodočnosti, če bomo v nevarnosti? Bela kuga mesari po Francoskem že desetletja in skrajni čas je bil, da smo se zdržali. Velika skrb malega individua do velikana je

Zanimivo štivo

Gospod iz Doorna jih ima že osemdeset

Doornski gospod, kakor pravijo sedaj nekakj mogočnemu nemškemu kajzerju Wilhelmu, se je narodil 29. januarja 1859. Svoj letošnji rojstni dan je proslavil le v intimnem krogu v Doornu na Holandskem in na prav, prav skromen način. Saj ima ta gospod velike gmotne skrbi. Kje so časi, ko je bil mogočen vladar? Na svojem posestvu, ki ga obdaja ogromen park, živi, odkar je pobegnil iz Nemčije. Njegovo premoženje so takrat cenili na 30 milijonov švicarskih frankov. Posestva, ki jih ima še v Nemčiji, ne prinašajo skoraj ničesar, poleg tega pa lahko radi izredno strogih deviznih predpisov le majhen del dobička prenese v inozemstvo. Pravijo, da je gospod v velikih denarnih težkočah in da bo prodal celo del parka v Doornu. Adjuvantov, tajnikov in služabništva ima okrog 50. Nekdanjega kajzerja so se spomnili ob rojstnem dnevu dediči nekdanjih kraljev in velikih knezov iz Bavarske, Saksone, Württenberga, Hessena in Mecklenburga, do vrhu pa še stotina Hohenzollerskih princen in prijateljev. Pri tej proslavi pa ni bilo ne šampanjice, ne kaviarja in seveda tudi ne leska in bleśka nekdanjih dni. Saj se je visoka gospoda pri zajtrku morala zadovoljiti le s čajem in prenečencem.

In pred tem kajzerjem so se tresli nekdanji Nemci in ves svet. Ko je zasedel prestol je dejal: »Lahko me ljudstvo sovraži,

toda da se me le boji.« S svojimi strogimi ukrepi v Alzaški in Lotarinski, ko Francozi niso smeli imeti niti napisov v svojem jeziku, si res ni pridobil simpatij. Kako neuravnotežen je bil, pa kaže neka njegova izjava, ki jo je dal francoskemu novinarju: »Želim, da bi me narod ljubil.« V vseh njegovih dejanjih pride na dan njegova nesigurnost in neuravnovešenost, čeprav si je silno prizadeval, da bi na zunaj izgledal močan. Nesrečno roko je imel tudi pri izbiri svojih najožjih sodelavcev, tako sta n. pr. kneza Eulenberg in Bülow bila modra dvorjana, a na drugi strani intriganta.

Kajzer, ki je preživel sebe in svojo dobo, živi že dvajset let v pregnanstvu in je svarilen vzgled vsem onim, ki mu hočejo slediti v njegovem častihleplju, a se ne zavedajo, kam lahko tako častihleplje pripelje mogočnike tega sveta.

Je bila devica Orleanska Italijanka?

Da, tako bi jo radi naredili Italijani. Najprej so dokazovali, da je Napoleon Italijan, sedaj si pa laste še devico Orleansko.

Znameniti italijanski pisatelj Mazzini trdi namreč, da je leta 1401. neki Ferrante Ghislieri s svojo ženo Bartolomeo Ludovisi zbežal iz Bologne v Francijo. Tam je prevzel ime Jacques d'Arc. Narodili so se mu trije otroci: Stefano, Giuseppe in hčerka Juana. In ta poslednja naj bi bila znamenita Jeanne d'Arc.

Le kateri znameniti Francoz ali Francozinja bo prišel sedaj na vrsto...

čednost prijateljstva in duševna zveza, kakršno je tako lepo potrdila prošlo jesen v pomoči do sirotice CSR!

Predavanje ponazorujejo slike. Mesto skiptikona bo omenjeni delavec pripeljal v dvorano svoje trinajstere otroke, ki bodo uganjali razne norčije. Na programu bodo čudstva in neolikanosti, kakor n. pr. požiranje krapov ali krofov, in sicer celih krapov ali krofov, duhanje svinjine in pitje likerjev. Prireditve bo vsekakor posebnost naše domačije. Da bo prav dobro obiskana, tako da bodo morali prepoznati na cesto, bo skrbela reklama takih individuijev, ki sami nimajo otrok ali le po 1 ali 2, pa grme proti beli kugi, kakor da so samo za to in le za to plačani. Ljudem, kateri bodo morali ostati na ulici, bodo nudili predavanje po zvočniku, kakor je to navada n. pr. pri navalih na shode, a otroke jim bodo kazali, požirajoč krape ali krofe in duhačo svinjino kar skozi okno. Tako ne bo na užitek poslušanja in gledanja nikdo prikrajan.

Smešno je res, da človek, ki nima otrok, a je udoben obdarjen s sredstvi in materialom, propagira rojstva otrok tam, kjer se itak rodijo sami od sebe in kjer je vsega drugega dovolj, razen bele kuge. Komedijanti pa se zde posebno tisti, ki so bogati denarja in jedi, dače, ki imajo zdrave žene in ki kljub vsemu ugodju tega sveta nočejo roditi več kot ene-

ga otroka, a istočasno z besedo in peresom grme zoper belo kugo, češ da sta narod in domovina v nevarnosti. O sveta nedolžnost, kako si čista, kadar skrbiš za svojega ljubelega bližnjega in jedno očetnjavo!

O domovini in narodu govoriti je eno, za njo delati je drugo, za njo trpeti je tretje. Prvo je pametno, pri drugem se je treba božati po trebuhu, tretje pa ti bodi v ponos, kadar boš po pretekani noči lečil glavo in želodec od pustno-nočnih dobrot, povzilih v svrhe dviga ljudstva, njegove kulture in prave ali skratka: utrujen po delu za narodov blagor!

Ubogi odpadki. Neizogibno je, da se bo tega mnogo, mnogo nabralo. Je pač takšna morala. »Dvojna morala« se ji pravi. Mirne duše pa bi se lahko imenovala tudi »trojna«, »četvorna«, »petorna« morala. Ali kaj, ko pa nima duše!

Zakaj pa imate otroke? — so nahlrili delavca s 15 din plače brez odtegljajev, ko je zahteval povišja in izboljšanja. In nerodno mu je bilo posestniku otrok pri duši (sram ga je bilo), ko so mu očitali, da niti premožni sloji ne marajo takega — nečuvnega in neumnega — luksuza!

Ah, da — ubogi luksuz! Vse drugo je bajka. In — laž.

Zidovski problemi

Zidovski značaj

(Nadaljevanje.)

Značaj Židov razumemo le, če poznamo njihovo preteklost; kajti v kakršnih razmerah so živeli skozi stoletja, tako so se razvijali tudi njihove vrline in napake. Ker pa so bile razmere v raznih krajih različne, je različen tudi njihov značaj. V naslednjem upoštevam samo prilike v Evropi, kjer je bila usoda Židov več ali manj enaka. Seveda so tudi od tega splošnega značaja možne številne izjeme, ker se moramo v vsakem slučaju ozirati tudi na osebnost, rodbinske in druge razmere posameznikov. Znatno vlogo pri presoji značaja imajo tudi osebni nazorji tistega, ki se bavi s tem vprašanjem.

Kakor je bila pestra in polna nasprotij zgodovina Židov, prav tako je tudi njihov značaj poln jasnih in temnih strani — morda bolj kakor pri katerem koli drugem narodu. Med Židi so bili najboljši in najplemenitejši ljudje, kar jih pozna zgodovina, pa tudi ljudje nizkega in podlega mišljenja. Zato so tudi sodbe o njih tako različne.

Menda ni zločina, ki bi ga nasprotniki ne očitali Židom, čisto ne da bi navajali konkretnih dejstev. Mnogi očitki so bili plod ljudske domišljije, praznoverja, neumnosti in zlobe; mnogi pa so bili in so več ali manj utemeljeni. Najodurnejši zločin, ki so ga očitali kristjani sinovom Izraela zlasti v srednjem veku in še dolgo potem — deloma celo do konca prejšnjega stoletja — je bil ritualni umor, t. j. da koljejo Židje krščanske otroke in uporabljajo njihovo kri v bogoslužne svrhe. Za ta očitke ne nudi zgodovina niti najmanjšega dokaza in to nasprotuje povsem židovski liturgiji, ki pozna le molitve in daritve poljskih pridelkov. To je potrdil tudi znameniti židovski konvertit, kanonik in cerkveni govornik na Dunaju E. Veit (r. 1876), ki je izjavil v stolnici sv. Stefana pod prisogo, da so ritualni umori samo zlobne izmišljotine. Prav tako neopisovani so tudi očitki, da skrunijo ži-

di posvečene hostije, zastrupljajo studene, povzročajo bolezni, povodnji, požare itd., ki so bili zlasti pogosti v srednjem veku. Taki »zločini« dokazujejo samo silno sovraštvo napram Židom; za presojo njihovega značaja pa so brez vrednosti.

Utemeljeni pa so drugi očitki, da si jih nasprotniki Židov često pretiravali. Zlasti so navajali — in še navajajo — kot dokaz njihove moralne in socialne manjvrednosti, njihov izraziti »trgovski duh« in s tem v zvezi njihov pohlep po posvetnih dobrinah, predvsem po denarju in oblasti. Gotovo imajo te lastnosti mnogi Židje v večji meri kakor pripadniki drugih narodov, med katerimi žive. To je tudi razumljivo, če upoštevamo njihovo preteklost. Kakor sem že omenil, so bili Židje ves srednji vek in še dolgo potem navezani skoraj izključno na trgovino in denarni promet. Tu pa so bili več stoletij neomejeni gospodarji. Saj je cerkev sama prepovedala svojim vernikom jemati obresti in jim s tem onemogočila vsako trgovsko udeleževanje. Zakonite obresti pa, ki so jih Židje smeli — večkrat celo morali — zahtevati, so znašale v srednjem veku do 180% letno in so se šele pozneje polagoma znižale. Zato pa so morali prevzeti Židje tudi ves riziko — zlasti številna preganjanja — in plačevati velike davke. Skratka: Židje so odirali druge, zato, da so jih potem odirali drugi (vladavci, mesta itd.) To je bila srednjeveška finančna politika! Seveda so Židje spoznali, da je denar gospodar sveta in mislili v svojih poslih povsem realno in brez iluzij. Tako se je tekom stoletij razvil njihov »trgovski duh«, ki je zapustil sledove pri današnjih Židih, zlasti ker se bavijo le-ti tudi večinoma s trgovino in denarstvom. S tem »duhom« v zvezi so često razni specifični zločini, kakor oduševstvo, krada, prevara, ponarejanje listin, tihotapstvo z valutami itd., ki so pri Židih pogosti. »Trgovskega duha« Židov pa ne smemo precejevati. Predvsem trgovska sposobnost sama ob sebi ni nečastna, ker bi bili sicer vsi trgovci manjvredni. Sramotno je le, če se poslužuje trgovec nerealnih sredstev in če ga vodi pri poslih izključno želja po prekomernem dobičku. Teh last-

nosti pa ne moremo očitati prav vsem Židom; saj je znano, da so mnoge židovske trdke povsem solidne. Nadalje moramo upoštevati, da niso izvrstni trgovci samo Židje, temveč tudi drugi. Saj pravi neka prislovica, da pride na sedem Židov en Grk in na sedem Grkov en Armenec. Zato se tudi Židje med grškim in armeniskim prebivalstvom niso mogli nikdar uveljaviti, temveč samo tam, kjer so po svojih trgovskih zmognostih nadkriljevali druge, n. pr. na Poljskem, na Ogrskem itd. Slednjič pa tudi niso vsi Židje trgovci. Nadalje se očita Židom čisto, da so kadar so zatirani, potuhnjani, zahrbtni in hlapčevsko ponižni, da pa postanejo, ko pridejo do moči, objestni in prevzetni. Ti očitki so bili pogosti že v srednjem veku. Tako primerja n. pr. nek neznani krščanski pisec iz 14. st. Žide s psi: »Dokler je gospodar strog, obirajo kosti pod mizo; ko pa popusti, skačejo na mizo in hočejo vse požreti!« O tem poroča židovski zgodovinar A. Rosenberg v svoji knjigi: »Die Juden in Steiermark«. Gotovo je, da se nahajajo taki značaji tudi med današnjimi Židi. To pa je razumljivo, če upoštevamo njihovo življenje v ghetu. Povsem napačno pa bi bilo smatrati to kot splošno židovsko lastnost. Njihova večinskoletna zgodovina nam tudi obilo vzgledov, kako odločni, samozavestni in požrtvovalni so bili sinovi Izraela. Junaški boji Makabejcev za svobodo in samostojnost, obleganje Jeruzalema l. 70 po Kr. in obupni upor Bar Kohbe (131 po Kr.) zaslužijo naše občudovanje prav tako kakor vojni čini Grkov, Rimljanov itd. Prav tako dokazujejo njihovo odpornost in močnatost poznejša preganjanja, ko so nešteti Židje rajše žrtvovali vse, premoženje, svobodo, domovino in celo življenje kakor da bi se iznebili svojemu prepričanju. Pa tudi v svetovni vojni so se n. pr. srbski Židje borili za našo skupno domovino prav tako hrabro kakor Srbi, kar so naši državniki — zlasti minister Vesnić — večkrat izrecno poudarili. Res je tudi, da so Židje v splošnem napram tujcem — zlasti kristjanom (golim) — zaprti in nezaupljivi predvsem, kar se tiče njihovega rodbinskega in verskega živ-

ljenja. Zato je težko dobiti v te razmere vpogled in zato so napačni nazori dokaj pogosti.

Pogosto se očita Židom, da so internacionalci, brezdomovinci in zato tudi razkrojovalen element. Ta očitke je vsaj deloma opravičen, pa tudi razumljiv. Židje so zgubili vse: svojo domovino, svoje vladarje, svoj jezik, svojo skupnost; razkrojilni so po vsem svetu in žive dolga stoletja v najrazličnejših razmerah. Edino, kar jih veže, sta ista veroizpoved in — v splošnem — ista tradicija. Zato je naravno, da se bore predvsem za mednarodne ideje kakor za socializem oziroma komunizem, esperanto itd. V teh gibanjih imajo celo vodilno vlogo. Toda tudi ta »mednarodni duh« ni splošen in mnogi Židje so si pridobili za ta ali oni narod, za to ali ono državo velike in trajne zasluge, zakej bom še pozneje navedel vzglede. Slednjič pa tudi plemeniti internacionalizem (n. pr. esperanto) ni nečasten; saj je končni cilj vsega hrepenenja človeštva mir, sprava in ljubezen med vsemi narodi, kar poudarja zlasti židovstvo v svoji mesianski ideji.

Prav tako se čujejo pogosto očitki, da se smatrajo Židje za »izvoljeno ljudstvo« in da prezira zato druge. V dokaz temu navajajo antisemitske izreke iz sv. pisma st. z. in talmuda, ki označujejo ne-žide celo za živali v človeški podobi. Omenil pa sem že, da so taka mesta primeroma redka in da prevladujejo izreki, iz katerih odseva občečloveško in plemenito čuvstvovanje. Nadalje so bili Židje vedno preganjeni; kdor pa je preganjan, smatra preganjenca za manjvrednega. (Spomnimo se le, kako smo sami sodili o naših zatiralcih pred vojno!) Slednjič se zavedajo Židje, da spadajo med najstarejše kulturne narode in da je njihov vpliv v zgodovini velik, zlasti v vsekulturnem oziru; saj je židovstvo zibelka krščanstva in islama. — Sicer pa taki nazori niso lastni samo Židom, temveč tudi drugim. Saj je celo modrijan Plato imenoval sužnje (med katerimi so bili tudi njegovi sorojaki), »govoreče živali«.

Ali imamo res samo pet čutov?

Po šolah učijo mladino, da ima vsak človek pet čutov in tako je v splošnem danes mnenje. Med tem pa so učenjaki, posebno pa nekateri zdravniki mnenja, da ima človek več kot pet čutov. Tako je delal dr. Hans Ehrenwald v Berlinu sledeče poizkuse. Do pasu golemu človeku so zavezali oči in so ga potem obsevali z rdečo lučjo. Roke, ki jih je ta človek moral držati v odročanju, so se pri obsevanju z rdečo lučjo podale proti izvoru luči. Ko pa je bil obsevan z plavo lučjo, tedaj so naredile roke ravno obraten gib. Iz tega poizkusa sklepa omenjeni zdravnik, da obstoja v naši koži neki čuti, ki ga imenuje »čuti za žarke«.

V prejšnjih časih so smatrali kožo kot edini organ-čutilo za tip. V naši koži je okrog 5 milijonov živcev, ki so v zvezi z možgani. Iz tega ogromnega števila živcev se pa ne čuti samo predmet, temveč še mnogo lastnosti predmeta. Imenovati je treba predvsem občutek mraza in toplote. Na eden kvadratni centimeter kože pride do četrto točk, ki občutijo toploto in 6 do 23 točk, ki občutijo mraz. Po celi naši koži je okroglo 30.000 točk, ki občutijo toploto, in 300.000 točk, ki občutijo mraz. Da ti občutki nimajo skoro ničesar skupnega z navadnim tipom se vidi iz tega, da pri nekaterih boleznih bolnik otipuje in čuti dotik gotovih predmetov, ne razloči pa toplote od mraza.

Po mnenju dr. Ehrenwalda obstoja tudi poseben občutek bolečine, čigar sedež je v koži, polostnici in v še nekaterih notranjih delih našega telesa. Pod besedo bolečine razumemo bolečino, ki jo čuti oni, ki se ureže, in bolečino, ki jo čuti oni, ko se mu izdira zob, a je v resnici to popolnoma neka drugača. Razen tega je tudi razlika v bolečini, ki jo človek čuti na svojem telesu popolnoma natančno ter more pokazati, kje ga boli, in med bolečino, ko občuti neko slabost, bolečino, pa neve, kje je njen sedež.

V zadnjem času je zelo sporno vprašanje, ali obstoja čuti za čas. Danes je mnogo ljudi, ki lahko skoro na minuto natančno povedo ob vsakem času, bodisi po dnevu ali po noči, koliko je ura. Nekdo ima ta čuti, drugi manj, nekateri pa ga sploh nimajo. — Kaj pa občutek lakote in žeje? Ni jih mogoče uvrstiti med onih običajnih 5 čutov, ki jih poznamo, a brezdvomno je, da ta dva občutka obstajata. Nadalje trdijo nekateri znanstveniki, da je tudi popolni posluš čuti, ki ga doslej še

Šiviljam

se priporoča pri



raznoverstno svilo p o c e n i p o
8, 10, 12 din meter

I. Trpin-u
Maribor, Vetrinjska ul. 15



HARMONIKE
Elettro
CASTELFIDARDO
ITALIA
Gen. zastopstvo
za Jugoslavijo
V. WEIXL in **SINOVA MARIBOR**

nismo navajali kot poseben čuti. Pri nekaterih je razvit do popolnosti, pri drugih manj, a pri nekaterih je sploh nerazvit. Ravno tako navajajo kot poseben čuti tudi čuti za ravnesje. Ta čuti so raziskovali posebno z ozirom na občutke potnikov na ladjah ob razburkanem morju, kjer so še ugotovili, da obstoja nek novi čuti, ki so ga imenovali čuti mišice, ki nam pove, v kakem razmerju je ena mišica s svojimi sosednimi ter ravno v tem, da človek na ladiji »lovi« korake, vidijo dokaz, da ta čuti obstoja.

Naše telo je predmet, ki ga preučujejo že tisočletja in tisočletja. Rezali so ga, imenovali vsako koščico, vsako mišico, dali imena posameznim boleznim, našli v večini slučajev zdravlja, a kljub temu je naše telo še zelo neraziskano in vprašanje je, ali bo kdaj človeštvo toliko prodrlo v tajne našega organizma, da bo lahko reklo, da ga pozna do zadnjega.

O žvečilnem gumiju

Pri nas v Evropi povprečen človek komaj ve, kaj je to: žvečilni gumi, a v drugih kontinentih, posebno pa v Ameriki je malokdo, ki ne uporablja tega sredstva, ki baje tolaži žejo in koristno vpliva na kožo dlesni; razen tega nadomešča baje žvečenje gumija umivanje zob in pospešuje prebavo. Amerikanci trdijo še marsikaj o žvečilnem gumiju in ga v tej veri žvečijo vsi stanovji Amerike. Pri nas je bila uporaba žvečilnega gumija pred svetovno vojno komaj poznana, a so jo ameriški vojaki prinesli k nam in se je kmalu razpasla tudi pri nas, čeprav še dolgo ne v tisti meri, kakor je razširjena v Ameriki. Izvoz tega gumija je znašal l. 1914 200.000 dolarjev, a l. 1929 1.547.000 dolarjev, kar pač jasno kaže, kako se je razpasla ta navada tudi v Evropi.

Med tem časom je poskočila poraba tako, da je l. 1914 odpadlo na vsakega Amerikanca 39 koščkov, a v l. 1929 104 koščki. V Ameriki obstoja 37 tovarn za žvečilni gumi, ki so doslej izdelale in razprodale za 67.000.000 dolarjev tega blaga. Kaj je to žvečilni gumi? V glavnem obstoja iz »chicle« gumija, ki je rumenkasto-bela snov, ki se pridobiva iz drevesa, po imenu »sapotile«, ki raste ob karibijskem morju ter na havajskih otokih. — Največ žvečilnega gumija izdelajo v U. S. A. Na čelu vseh tovarn stoji firma W. M. Wrigley, ki izdelava 60% celotne produkcije žvečilnega gumija. Ta tovarna ima svoje podružnice v Kanadi, Angliji, Nemčiji in Avstraliji.

Zanimivo je, da za U. S. A. porabijo največ žvečilnega gumija Filipini, Japonska, Kitajska in Francija.

O koristih žvečilnega gumija je bilo, je in bo mnogo polemike; jasno je, da delajo tovarne naravnost neverjetno reklamo za svoje blago. Pravijo, da postane žvečenje gumija navada in strast kakor kajenje ali pa uživanje kakega drugega strupa. Na vsak način žvečenje vsaj ne škoduje, kakor na primer kajenje, če pa je koristno, odnosno če je lepo in estetično gledati ljudi, ki bodisi v pisarni, vlaku ali na cesti žveči — kakor naše kravice, ko prežvekujejo, je to drugo vprašanje. Danes je to moda, ki se širi kot druge modne norosti po svetu.



Krmiljenje mladega severnjaka

AUGUST GAILIT:

Potepuhovi letni časi

Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil MARIJAN FUCHS

Martin Meos je prskal od srda. Hudiča, si je mislil, ta hijena drži spoštovanega gospoda cerkovnika pod pazduho, on pa, gostitelj in stari oče krščena, stoji ob strani! S krepkimi sunki odriva pred njim stoječe vstran in si utira pot.

»Izvolita gospoda, merico žganja, požirek žganjčka?« vpraša, moleč Nipermaadiju steklenico pod nos.

»Pusti to!« pravi ogorčeno Kadri. »Gospoda vendar ne bo na sredi ceste pila žganja in povrh še iz steklenice! To vendar niso nikaki kmetje!«

In pomigne z ljubeznivo kretnjo Nipermaadijevemu spremljevalcu in vpraša z milim glasom:

»To je bržčas vaš mladi pomočnik?«
»Da«, odvrne Nipermaadi. »To je moj mladi pomočnik. Izborni deček! Imenuje se Taavet Joona. Če potrebujete kakega pevca, — angeli v nebesih ne pojo lepše od njega.«

Joona je stal kakor na žerjavici. Poizkusil se je sicer braniti in oporekati, toda ženske so ga že prijele za roke in za škrice. Med njimi se je zvijal kakor sveder. Kakor ujet pes je godrnjal in se malodušno oziral na vse strani, išoč prilike za beg.

Ko so prispeli pred hišo, se je Kadri lahno priklonila, se nasmehnila in rekla: »Ostali gostje lahko ponovno sedijo za mize. Mi pa se hočemo z gospodarjem poprej še nekoliko pogovoriti o sporedu slavnosti in kmalu pridemo.«

»O sporedu, da«, pravi Martin Meos. »Brezpogojno. — Toda mogoče izvolijo gospodje poprej izpiti malo žganjčka? — Priprizek sam prinesem.«

Meos potisne Nipermaadiju steklenico v roke in odhiti v shrambo.

»Čez mero prijazen mož!« pravi Nipermaadi in ljubeznivo gleda za postarnim možem.

»Res, čez mero!« izpregovori sedaj tudi Joona svojo prvo besedo.

Kadri Parvi se je čutila malo užajeno,

da je prva cerkovnikova pohvala veljala Meosu, temu štorastemu telebanu, ki se mu niti ne sanja, kako je treba govoriti in občevati s tako plemenito gospodo. — Res, da je bil cerkovnik videti preprost mož, kajti vratnika ni imel in na nogah je nosil velike, ohlapne škornje. Toda izobraženi ljudje se pogosto oblačijo kakor navadni smrtniki, da bi se od okolice preočito ne razlikovali. Njihova notranjost in njihovi običaji pa ostajajo kljub temu vedno isti.

In Kadri Parvi je pokimala, kratko in vpludno ter povabila oba gospoda na vrt. Tu jima je pokazala na prostor v senci, izveleka svoj obširni spored svečanosti in ga začela brati od začetka natanko po paragrafi, poudarjajoč posebno ona mesta, ki obravnavajo petje in govore.

Zdaj se je pojavil tudi Martin Meos in njegova žena Ann. S širokih pladnjev sta vzela in položila na mizo mesa, divjačine, pastete, steklenico konjaka in drugih užitnih in pitnih stvari.

»Gospoda sta gotovo lačna«, pravi Meosova žena Ann. »Premeriti peš takšen kos poti ni lahka stvar!«

Nipermaadi in Joona sta ganljivo gledala.

»Kako ste zadovoljni z našim načrtom?« vpade kar na lepem Kadri vmes.

Nipermaadi je počasi srknil, potem pa je odvrnil:

»Beseda božja je gotovo lepa in dobra stvar. Vendar počasi ogreni, če se jo prepogosto uporablja. Vaš velikopotezni načrt je brez dvoma sestavljen z veliko mero okusa in poznavanja stvari. Vendar pa se mi zdi, da obsega preveč pridig in cerkvenih pesmi. To utegne motiti praznično razpoloženje in dolgočasiti ljudi. — Čeprav je bilo nekoč rečeno, da človek ne živi samo od kruha, temveč tudi od božje besede, moram vendar po svojih izkušnjah ugotoviti, da tudi božja beseda izgubi svoj notranji čar, če je brez kruha. — Ali ni tako, gospod posestnik?«

Martin Meos je bil grozno vesel, da ga je cerkovnik vprašal za njegovo mnenje. »Seveda, seveda!« je rekel hitro, nalil znova v čaše in odrinil s komolci svojo ženo vstran.

Kadri Parvi ni vedela, ali naj vzame Nipermaadijeve besede za resnico ali za šalo.

»In vendar, spoštovani gospod cerkovnik«, pravi z rahlo sramežljivostjo, mi vsi smo zelo bogaboječji ljudje, in vsaka nepotrebna božja beseda iz vaših ust nam bo pripravila samo veliko veselje in resnično zadoščenje!«

»Čekanje!« zakliče hipoma Meos vmes. »Jaz že od nekdaj ne morem trpeti velikega pridigovanja in čeljustanja. Izmolj majhno molitevco, zapoj nato kratko pesemco, — to zadostuje tebi in ljube mu bogu! Tako mislim jaz, meoški gospodar Martin Meos, in tako misli tudi moja žena Ann. Kajne?«

»Da«, pritrdi Ann, čeprav ni slišala, kaj je dejal njen stari Martin.

»Ko bo spoštovani gospod cerkovnik lepo krstil mojega vnuka, lahko opravimo vse drugo kar na kratko!«

»Ne mešaj se v to stvar!« zakliče Kadri divja, in njena lica vzplamtijo. »Ti govori o krstu svojega vnuka! Vse drugo je moja in spoštovanega gospoda cerkovnika stvar!«

»Gospod cerkovnik ima popolnoma prav«, je ugovarjal Meos. Nepotrebno izgovarjanje božje besede utegne resnično ogreniti vso našo pijačo in jedačo. Jaz sem namreč zaklal štiri teleta, dva prašiča, dve jagnjeti in trumo perutnine. Kdo bi mogel vse to pojesti, če bi se od jutra do večera samo pridigovalo in molilo?«

»Tako je!« pravi Nipermaadi prestrašen in odrine skledo od sebe. Za cerkovnika ga torej imajo? Pravi cerkovnik ni prišel, in zdaj sedi on kot cerkovnik tu! Nipermaadi pogleda Joono, ki je mečkal v rokah svojo čepico.

Tedaj se dvigne Kadri Parvi, prime Nipermaadija za roko in reče:

»Naše obotavljanje se bo zdelo našim dragim gostom čudno. Mislim, da naj načrt ostane kakor je. Težko bi bilo, če bi ga zdaj izpreminjali. — Najprej pride torej govor za mene, potem bo pa krščen otrok. Potlej spregovori gospod cerkovnik nekaj prijeteljskih besed novoporo-

čencema. Tako. Ali smem prositi?«

»To pridigo bi si moral poprej nekoliko razmisliti«, je menil Nipermaadi boječe.

»O, vi!« se je smejala Kadri. »O tem ste pač gotovo že pred tem premišljevali. Tudi pri mizi imate še nekaj časa za preudarek, da si urdite misli in si osvežite v spominu izreke iz svetega pisma.«

»Seveda, seveda!« je soglašal tudi Meos, ki je stal kakor častna straža za Joono.

Gostje so se bili medtem temeljito zalili z žganjem. Razgovor je bil nemiren in glasen. Tu in tam je krepko udarila po mizi pest. Tedaj so vselej planili kvišku psi, ki so sili poležavali pod mizo in preplašeno gledali svoje gospodarje. Obrazi mož so se rdeče barvali. Ženski glasovi so postajali vreščeci.

»Moja družina!« je vedno znova klical stari Tikuta svoje ljudi s poveljiškim glasom. »Kozarce v roke! Ena — dve — tri!« — In ko je zadonela starega Tikute »trile«, je ves njegov kot zgrabil za kozarce in jih v dušku izpraznil. Reditelj Albert Tikuta je bržkone že pil tudi izven povelja. Kajti bil je že pošteno natreskan in je buljil predse s temnimi, rdečimi očmi.

Poleg ljudi Tonisa Tikute je sedela številna družina Jürja Aapsinääja. Tu sicer niso pili tako hitro in složno, kajti Aapsinääjeve ženske so bile previdne in boječe in so svojim otrokom prepovedale piti. Vendar je tudi tu sin nalival očetu, oče pa sinu. Oba moža sta mirno in tiho pila, kakor da bi bila čisto sama tu. Pila sta in sopihala kakor da se ilma gre za stavo. Bila sta vsa rdeča in potna, z razpetimi jopiči in telovniki, z ovrtniki in ovrtnimi rutami poleg sebe na klopi.

Dalje je tam sedel nemirni rod Jaaka Iarskega. Kakor hitro je stari Jaak tresčil s pestjo po mizi, da bi tako okrenil kako svojo trditve, je položil njegov sin Jaan na nasprotni strani še krepkejši udarec na mizo. Otroci so zraven veselo tulili, takisto zahtevali svoje pravice.

Hipoma se razleže klic:

»Cerkovnik prihaja!«

(Dalje prihodnjič)

ŠIRITE „EDINOST“